

CEFOS RAPPORT 13

Professionalisering och deltagande i den lokala representativa demokratin

En analys av kommunala förtroendeuppdrag
1999

Magnus Hagevi

ISRN GU-CEFO-R--13--SE
ISSN 1104-327x

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	
Figurförteckning	
Förord	
Författarens förord	
Sammanfattning	
Revolutionen i Ragunda	15
Deltagaridealet	16
Lika möjligheter	17
Deltagaridealet i representativ demokrati	18
Vad ska undersökas?	20
Grupprepresentation	20
Professionalisering och uppdragskoncentration	21
Kärv ekonomi eller ett annat demokratiskt ideal?	22
Disposition	23
Tillvägagångssätt	24
Insamling och bortfall	24
Orsakssamband	25
En krympt politisk organisation	26
Antal nämnder	26
Typ av nämnd	27
Gemensam nämnd	29
Kommun- eller stadsdelsnämnder	29
Vem har en liten politisk organisation?	32
Ekonomiska skäl	32
Kommunstorlek	34
Kommunens politiska majoritet	36
Sammanfattning	37
Antal uppdrag och politiker	39
Färre politiska uppdrag	39
Antalet politiker	41
Professionella politiker	43
Heltidsavlönade politiker	44
Deltidsavlönade och samtliga professionella politiker	47
Verksamhetsdriven professionalisering	48
Parti	49
Parti och position	50
Parti och uppdragsnivå	51
Ålder: unga och äldre	52

Ålder och antal uppdrag	52
Ålder och position	54
Ålder och verksamhetsområde	55
Ålder och parti	56
Unga, äldre och storleken på den politiska organisationen	57
Sammanfattning.....	60
Kvinnor och män.....	61
Kön och uppdrag.....	62
Kön och parti.....	63
Kön och ålder	65
Kön och verksamhetsområde	67
Kön och position.....	68
Kön och den politiska organisationens storlek	69
Antal kvinnliga förtroendevalda.....	70
Jämlikhet inom olika verksamhetsområden.....	71
Jämlikhet maktfördelning	71
Kön och uppdragsnivå	73
Sammanfattning.....	74
Revolution, slakt eller reform?	75
Minskad politisk organisation.....	75
Professionalisering	75
Förklaringar.....	76
Demokratiska problem	77
Nya ideal?	78
Referenser.....	81
Bilagor.....	85

Tabellförteckning

Tab. 1	Antal kommunala nämnder efter verksamhetsområde år 1999 jämfört med år 1995 och 1992	27
Tab. 2	De tio vanligast förekommande frivilliga nämnderna i kommunerna år 1999	28
Tab. 3	Kommuner med heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder och antal nämnder.....	31
Tab. 4	Antal kommunala nämnder efter kommunens soliditet år 1999 (procent).....	33
Tab. 5	Antal kommunala nämnder efter kommunens invånarantal år 1999	35
Tab. 6	Antal kommunala nämnder efter kommunens invånarantal år 1999 (procent).....	35
Tab. 7	Antal kommunala nämnder efter politisk majoritet i småkommuner år 1999 (procent)	37
Tab. 8	Antal kommunala förtroendeuppdrag efter position år 1999	39
Tab. 9	Antal personer som är kommunalt förtroendevalda efter antal uppdrag år 1999 jämfört med år 1995 (procent)	42
Tab. 10	Andel kommunala förtroendeuppdrag, kommunfullmäktigemedlemmar och röster i kommunfullmäktigevalet efter parti (procent).....	49
Tab. 11	Partiernas uppdragsinnehav efter position (procent).....	50
Tab. 12	Uppdragsnivå: förtroendevalda i nämnd, kommunfullmäktige, kommunstyrelse och heltidsavlönad politiker efter parti (procent).....	51
Tab. 13	Åldersfördelning bland innehavarna av kommunala uppdrag i jämförelse med åldersfördelning i befolkningen (procent)	53
Tab. 14	Uppdragsinnehavarnas åldersfördelning efter position (procent).....	54
Tab. 15	Åldersfördelning bland innehavarna av uppdrag inom olika verksamhetsområden (procent)	55
Tab. 16	Åldersfördelning på partiernas uppdragsinnehavare (procent)	57
Tab. 17	Uppdragsinnehavarnas ålder efter antal nämnder i kommunen (procent).....	58
Tab. 18	Unga och äldre efter uppdragsnivå: förtroendevalda i nämnd, kommunfullmäktige, kommunstyrelse och heltidsavlönad politiker (procent).....	59

Tab. 19	Antal och andel kommunala förtroendeuppdrag efter kön	62
Tab. 20	Kommunalpolitiska uppdragsinnehavares kön efter parti (procent).....	64
Tab. 21	Könsfördelning i respektive ålderskategori (procent).....	66
Tab. 22	Könsfördelning bland innehavare av uppdrag inom olika verksamhetsområden (procent)	67
Tab. 23	Uppdragsinnehavarnas kön efter position (procent).....	69
Tab. 24	Uppdragsinnehavarnas kön efter antal nämnder i kommunen (procent).....	70
Tab. 25	Könsfördelning bland ledamöter och ersättare i kommun- styrelse efter antal nämnder i kommunen (procent).....	72
Tab. 26	Uppdragsnivå: förtroendevalda i nämnd, kommunfullmäktige, kommunstyrelse och heltidsavlönad politiker efter kön (procent).....	73

Figurförteckning

Fig. 1	Antal kommuner med kommun- eller stadsdelsnämnder år 1980 - 1999.....	30
Fig. 2	Antal uppdrag för ordinarie förtroendevalda i Sveriges kommuner år 1974 - 1999	40
Fig. 3	Antal kommuner med minst en heltidsavlönad politiker år 1974 - 1999.....	45
Fig. 4	Antal hel- och deltidsavlönade kommunpolitiker år 1974 - 1999	46
Fig. 5	Hel- och deltidsavlönade kommunpolitiska uppdrag om- räknat i antal heltidsuppdrag år 1980 - 1999	47
Fig. 6	Andel kommunpolitiska uppdrag som innehas av kvinnor år 1974 - 1999.....	63

Förord

Vid Centrum för forskning om offentlig sektor, CEFOS, Göteborgs universitet har fil dr Magnus Hagevi på uppdrag av Svenska Kommunförbundet genomfört en landsomfattande undersökning av de kommunalt förtroendevalda och deras verksamhet 1999. Resultat från denna kartläggning har tidigare publicerats i rapporten Kommunala förtroendeuppdrag 1999 utgiven av Svenska Kommunförbundet.

I föreliggande rapport Professionalisering och deltagande i den lokala representativa demokratin. En analys av kommunala förtroendeuppdrag 1999 analyserar författaren Magnus Hagevi det politiska deltagandet inom den representativa demokratin i de svenska kommunerna. Under perioden 1989 – 1999 avvecklades var fjärde kommunal nämnd medan antalet uppdrag och kommunalpolitiker minskade med närmare en femtedel. Under samma period ökade antalet deltidsanställda politiker; antalet heltidsanställda minskade dock något. Unga, gamla och kvinnor är underrepresenterade bland de kommunalt förtroendevalda och underrepresentationen är störst i kommunstyrelserna och bland heltidsanställda politiker. Minskningen av antalet nämnder och uppdrag har dock inte medfört att dessa grupper situation generellt försämrats. Om inflytandet centraliseras riskerar de emellertid att bli extra underrepresenterade.

Orsaken till det minskande antalet nämnder får enligt författaren sökas i en ändrad syn på den kommunala organisationen. Det politiska majoritetsläget är dock av begränsad betydelse liksom kommunernas ekonomi. Avslutningsvis diskuterar författaren om ett väljarinriktat ideal är på väg att ersätta deltagaridealet för den representativa demokratin på kommunal nivå. Denna studie av den kommunala beslutsorganisationen ger viktig kunskap om demokratins funktionssätt på den nivå i den svenska flernivådemokratin som har den bredaste kontaktytan med medborgarna.

Göteborg i mars 1999

Lennart Nilsson
föreståndare CEFOS

Författarens förord

Detta är en rapport som tar upp en central aspekt i den lokala representativa demokratin: medborgerligt deltagande i kommunala organ. Rapporten är en del av den verksamhet som bedrivs vid Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS) vid Göteborgs universitet. Jag vill tacka alla arbetskamrater för hjälp och stöd under den tid rapporten har tagit form. Speciellt vill jag framhålla de råd jag fått av Folke Johansson. Projektassisterna Ylva Norén och Linda Berg har arbetat med insamlingsarbetet och kodningen av materialet.

En del av rapporten har behandlats på specialseminariet Val, opinion och demokrati vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, vilket resulterade i flera intressanta kommentarer.

Rapporten har arbetats fram på uppdrag av Svenska Kommunförbundet. Sven Bring, Hans Ekholm, Bo Per Larsson och Åsa Stenberg är alla verksamma på Svenska Kommunförbundet och har kommit med konstruktiva kommentarer under arbetets gång.

Ett stort tack till er alla.

Magnus Hagevi
Göteborg 10 januari 2000

Sammanfattning

Under 1990-talet har flera svenska kommuner beslutat om att minska antalet kommunala nämnder. Är det så att det förändrade antalet politiska uppdrag i kommunerna också leder till negativa demokratiska konsekvenser? Eller är det så att farhågorna för demokratin är överdrivna eller rent av saknar stöd?

Avsikten är att analysera om kommunernas möjligheter att fritt ordna sin politiska organisation har förändrat utsikterna för medborgerligt deltagande i kommunala organ och vilka effekter denna utveckling har på några gruppers kommunalpolitiska deltagande år 1999. Intresset knyts till vad som kan kallas den lokala representativa demokratin: kommunfullmäktige, kommunstyrelse och kommunala nämnder och till viss del kommunfullmäktigeval.

Till grund för studien ligger en riksomfattande undersökning av samtliga kommunala förtroendeuppdrag och deras innehavare efter kommunalvalet år 1998. Undersökningen har genomförts på Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS) vid Göteborgs universitet på uppdrag av Svenska Kommunförbundet. Studien kompletteras även av uppgifter från tidigare undersökningar. Kommunala förtroendeuppdrag är uppdrag som ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige, kommunstyrelse och i kommunal nämnd. Som kommunal nämnd räknas de organ som helt och hållet är valda av kommunfullmäktige, innehåller fler än en ledamot och inte drivs som bolag eller stiftelse.

Undersökningen visar att det finns 3 044 kommunala nämnder (inklusive kommunfullmäktige och kommunstyrelser) år 1999. Exklusive kommunfullmäktige och kommunstyrelser innebär det att var fjärde kommunal nämnd har avskaffats mellan år 1989 och 1999. Under samma tidsperiod har antalet kommunala förtroendeuppdrag minskat med 15 000 uppdrag till ungefär 68 500 uppdrag. Antalet kommunalpolitiker har minskat med 10 000 personer till 44 500 personer. Utvecklingen innebär att uppdragskoncentrationen har ökat. Andelen med mer än ett kommunalt uppdrag har ökat från 33 procent till 40 procent.

Antalet professionella politiker (hel- och deltidsavlönade) är 939 personer år 1999, en ökning med 80 personer sedan år 1989. Under denna

tioårsperiod har antalet heltidsavlönade politiker minskat med 46 personer, medan antalet deltidanställda ökat med 126 personer. Om deltiderna omräknas till heltider visar det sig att det totala antalet avlönade uppdrag motsvarar 799 heltider. Jämfört med år 1989 är det en ökning med 35 heltider.

Orsaken till det minskade antalet kommunala nämnder får sannolikt främst sökas bland värderingarna hos de kommunala beslutsfattarna. Måhända anses en liten organisation ge fördelar i form av möjligheter till ökad politisk styrning. Det är inte främst ekonomiska kriskommuner som minskar den politiska organisationen. De flesta kommuner som har få nämnder är istället små kommuner. I huvudsak tycks inte färgen på kommunernas majoritetsstyre vara knutet till antalet nämnder. Ett undantag är dock småkommuner där borgerligt styrda kommuner oftare har färre nämnder jämfört med socialistiskt styrda.

Unga under 30 år och de som är 67 år och äldre är starkt underrepresenterade bland de kommunalt förtroendevalda. Kvinnor är alltså underrepresenterade, även om kvinnors representation under den senaste 30 årsperioden förbättrats betydligt. Om det är så att underrepresenterade grupper som unga, äldre och kvinnor missgynnas av få nämnder och få uppdrag kan detta uppfattas som en fara för demokratin. Undersökningens resultat visar dock att många nämnder i en kommun i huvudsak inte gynnar andelen unga, äldre och kvinnor bland de förtroendevalda. Ett undantag utgör kommunstyrelserna, där kommuner med många nämnder tenderar att ha något fler kvinnor än kommuner med få nämnder.

Ett antagande som görs i studien är att kommuner med få nämnder centraliserar en stor del av det politiska inflytandet i kommunen till kommunstyrelse och professionella politiker. I sammanhanget är det därför av intresse att undersöka hur väl unga, gamla och kvinnor är representerade i kommunstyrelse och bland professionella politiker. Resultatet visar att unga, gamla och kvinnor är speciellt underrepresenterade i kommunstyrelser och bland professionella politiker. Samma sak gäller kvinnor, undantaget bland deltidsväljda politiker.

Till viss del är farhågorna för demokratin överdrivna. Det minskade antalet uppdrag leder inte till att underrepresenterade grupper får det svårare att delta som kommunalt förtroendevalda. Men i vissa farhågor blev också besannade. När inflytande centraliseras riskerar unga, äldre och kvinnor att allt fler beslut tas i organ där de vanligen är extra underrepresenterade.

Revolutionen i Ragunda

”Revolution.” Så lød en kommentar när Ragunda kommunfullmäktige beslutat att från och med år 1992 kraftigt minska antalet nämnder och politiska uppdrag i den jämtländska kommunen (se Dagens Nyheter 1992-06-10). Sju år senare har fler kommuner genomfört liknande omvälvningar. De som beslutat om en minskad politisk organisation har talat om fördjupad demokrati, effektivitet och ökad politisk styrning. Inte sällan anförs också ekonomiska argument om behovet att minska kommunernas utgifter. Kritikerna har däremot talat om nämndslakt och varnat för en försvagning av den svenska demokratin.

Besluten har kunnat genomföras i och med den nya kommunallag som trädde ikraft år 1992. Enligt den nya lagen fick kommunerna stor frihet att själva besluta om hur den egna politiska organisationen skulle utformas. Förutom kommunfullmäktige och kommunstyrelse ålägger lagverket numer endast att kommunerna ska ha valnämnd och kommunrevision. De två obligatoriska nämnder som krävs idag kan jämföras med de fem obligatoriska nämnder som krävdes före år 1992.

Riksdagen fattade beslutet om den fria nämndorganisationen med stor enighet.¹ Ändå oroades riksdagens konstitutionsutskott för utsikterna att landets kommuner nu skulle utnyttja lagen och minska antalet kommunalt förtroendevalda:

Utskottet är medvetet om att en friare nämndorganisation kan medföra vissa problem ur kommunaldemokratisk synpunkt. Den nedåtgående trend vad gäller antalet förtroendevalda som funnits alltsedan 1950-talet måste på sikt brytas (Riksdagens konstitutionsutskott, betänkande 1990/91:KU38).

Vilken spridning har den kommunala revolutionen? Har minskningen av kommunernas politiska organisation och antalet förtroendevalda medfört demokratiska problem? I det följande ska dessa frågor analyseras.

---

¹ Två partier (miljöpartiet och vänsterpartiet) ville dock behålla miljö- och hälsoskyddsnämnden som obligatorisk nämnd.

Deltagaridealet

I samband med kommunsammanslagningarna i början av 1970-talet minskade antalet kommunala förtroendeuppdrag i kommunerna kraftigt. År 1964 – innan kommunsammanslagningarna – fanns det 187 000 förtroendeuppdrag i kommunerna. När sammanslagningarna genomförts år 1974 var antalet 75 000 förtroendeuppdrag (Strömberg & Westerståhl 1984). Det är denna tendens som riksdagens konstitutionsutskott menar är viktig att bryta. Varför är kritikerna oroadе för det minskade antalet politiska uppdrag i kommunerna? Anledningen till att riksdagsledamöterna i konstitutionsutskottet oroadе sig var att ett minskat antal kommunalt förtroendevalda skulle leda till att medborgarna skulle få svårare att vara delaktiga i det politiska arbetet.

En viktig fråga i sammanhanget är självfallet hur de förtroendevaldas villkor kommer att gestalta sig i framtiden med de organisatoriska förändringar som nu föreslås i fråga om en friare nämndorganisation m.m. Som framhålls i propositionen är det av största betydelse att underlätta för medborgarna att engagera sig i det kommunalpolitiska arbetet. En viktig uppgift är att skapa likvärdiga förutsättningar för dem som är beredda att ta på sig politiska förtroendeuppdrag (Riksdagens konstitutionsutskott, betänkande 1990/91:KU38).

Riksdagens konstitutionsutskott anknyter därmed till ett *deltagarideal* som länge genomsyrat svensk representativ demokrati. Detta ideal värnar ett utbrett politiskt deltagande bland medborgarna. Det är en av anledningarna till att det finns tusentals politiska uppdrag i Sveriges kommuner.

Deltagaridealet är dock inte något unikt för Sverige. I den klassiska litteraturen är en av de främsta förespråkarna för ett omfattande politiskt deltagande engelsmannen och 1800-talsfilosofen John Stuart Mill. I *“On representative government”* (1861) argumenterar han för att varje medborgare någon gång under sin levnad ska ha innehaft ett politiskt förtroendeuppdrag. Mill menade att ett omfattande folkligt deltagande skulle ha två betydande effekter. För det första skulle alla viktiga åsikter

representeras när beslut fattades. För det andra skulle medborgarna i sitt ansvarstagande tvingas att inte bara tänka på sig själva, utan att även tänka på andra människor och samhället i stort. Detta skulle innebära att människorna utvecklades till att bli allt mindre egoistiska och mer ansvarskännande för sina medmänniskor.²

Lika möjligheter

Möjligheten till lika politiskt inflytande betraktas vanligen som ett grundläggande demokratiskt värde (Boström 1988). Det är värt att notera att det inte var på grund av detta värde som Mill förordade ett omfattande deltagande. Däremot har andra hävdade att ett omfattande deltagande är nödvändigt för att i så stor utsträckning som möjligt ge alla medborgare lika möjlighet till inflytande (se t.ex. Lewin 1970; Szücs 1998). I samband med denna diskussion har man kunnat konstatera en motsättning mellan representativ demokrati och möjligheten till lika inflytande. Det är endast i de allmänna valen som alla har lika stora möjligheter till inflytande. I och med att vissa agerar som förtroendevalda har dessa större inflytande än de övriga väljarna mellan de allmänna valen (Held 1987; Szücs 1998).

Allas lika möjligheter till inflytande är ett svårlöst demokratiskt dilemma. Längst har de gått som menar att direktdemokrati – en form där alla deltar i besluten t.ex. i folkomröstningar eller i kommunstämmor – är den enda formen av demokrati som är värd namnet (Rousseau 1762). Problemet är att direktdemokrati ännu är opraktiskt och svårt att genomföra annat än i mycket små enheter. Alltjämt gäller Mills gamla konstaterande: i ett land är de flesta politiska enheter för stora för att styras med direktdemokrati.

En föreslagen lösning på dilemmat är då att förorda ett högt politiskt deltagande. Man har talat om deltagardemokrati. För att uppnå högt politiskt deltagande har svenska kommuner på senare tid experimenterat med flera alternativa former av medborgerliga möjligheter att

---

² Mill är inte ensam i att anta att politiskt deltagande är eftersträvansvärt utan har haft många efterföljare (se t.ex. Pateman 1970; Nagel 1987; Gould 1988; Warren 1992; Montin 1998).

påverka. En sådan möjlighet är så kallat brukarinflytande. De som personligen berörs av kommunal verksamhet och nyttjar den kontinuerligt under en längre period kallas för brukare (Olsen 1991). I denna verksamhet har brukarna möjlighet att delta i och påverka beslut och hur besluten utförs. I exempelvis Örebro har kommunen satsat på nya styrelser och råd vid sidan av partierna och de etablerade kommunala organen. Ett demokratiskt problem är att inte heller dessa åtgärder ger möjligheten till ett lika politiskt inflytande. Även om deltagande i alternativa former innebär att fler är med och påverkar kvarstår problemet att inte alla deltar. Inflytandet är därmed fortfarande ojämnt fördelat (Jarl 1999).

Deltagandeidealet i representativ demokrati

Betonandet och utvecklingen av alternativa metoder att påverka har gått så långt att deltagardemokrati ibland har setts som motsats till representativ demokrati. Medborgarnas politiska deltagande anses då ske utanför det representativa systemet. De förtroendevalda håller sedan en dialog med de aktörer som deltar politiskt utanför den representativa demokratin i syfte att möta folkliga krav (se t.ex. Montin 1998; Amnå 1999).

Vad som då glömts bort är att medborgerligt politiskt deltagande i högsta grad är möjligt även inom den representativa demokratin. De flesta menar också att deltagardemokrati inte står i motsats till representativ demokrati, utan snarare innebär att deltagande är betydelsefullt i allmänna val och i offentliga representativa organ likaväl som andra alternativ (Pateman 1970; Lewin 1970; Barber 1984; Nagel 1987; Gould 1988; Olsen 1991; Holmberg 1999; Jarl 1999). Ett stort antal förtroendevalda i kommunerna ger goda möjligheter för kommuninvånarna att själva vara förtroendevalda någon gång under sitt liv.

Det bör även framhävas att folkvalda politiker agerar på en annan demokratisk plattform än andra politiska aktörer. Agerandet hos exempelvis kommunpolitiker legitimeras av att de fått sitt förtroende genom val med allmän och lika rösträtt. I en representativ demokrati av svensk

typ är det endast i sådana val som möjlighet till lika inflytande föreligger. Det politiska deltagandet inom den representativa demokratin är således ett centralt inslag i deltagardemokratin, om inte *den centrala* komponenten. Det är därför hög tid att återigen fokusera deltagande inom den representativa demokratin.

Att undersöka möjligheten till deltagande i kommunala politiska organ är att undersöka uppfyllandet av de centrala egenskaperna i deltagardemokratin. Ett minskat antal kommunalpolitiska uppdrag minskar möjligheten för medborgarna att delta i kommunala organ. De förtroendevalda riskerar då att bli färre och det politiska deltagandet minskar i den lokala representativa demokratin. Ett minskat antal kommunalpolitiska uppdrag och ett minskat antal kommunalt förtroendevalda är därför ogynnsamt för deltagaridealets uppfyllande. Analyserna i denna rapport avser att belysa förändringarna av möjligheterna för medborgerligt deltagande i kommunala organ och vilka effekter denna utveckling har på några grupperns möjligheter att delta i kommunala organ.

Vad som däremot inte kommer att analyseras är andra möjliga former för att påverka kommunalpolitiken. Eftersom denna undersökning är avgränsad till den formella kommunala demokratin behandlar analyserna enbart kommunala förtroendeuppdrag medan annat politiskt deltagande lämnas därhän. Detta innebär inte att alternativa former för att påverka är oviktiga för folkligt deltagande, utan är endast en följd av att undersökningens strålkastarljus är riktat mot deltagande inom den lokala representativa demokratin.

Vad ska undersökas?

Avsikten är att analysera om kommunernas möjligheter att fritt ordna sin politiska organisation har förändrat utsikterna för medborgerligt deltagande i kommunala organ och vilka effekter denna utveckling har på några grupperas kommunalpolitiska deltagande år 1999. Intresset knyts till vad som kan kallas den lokala representativa demokratin: kommunfullmäktige, kommunstyrelse och kommunala nämnder och till viss del kommunfullmäktigeval. *Är det verkligen så att det förändrade antalet politiska uppdrag i kommunerna också leder till negativa demokratiska konsekvenser? Eller är det så att farhågorna för demokratin är överdrivna eller rent av saknar stöd?*

Det stora antalet kommunala uppdrag ska göra det möjligt för så många medborgare som möjligt att delta i det demokratiska beslutsfattandet. Att kommunernas politiska administration har utformats på detta sätt innebär att de flesta av landets politiker är fritidspolitiker. En första uppgift är att fastställa i vad mån kommunerna har en politisk organisation som möjliggör ett utbrett folkligt deltagande: *hur många politiska nämnder och förtroendevalda finns det i kommunerna? Har en påtaglig förändring inträffat?*

Grupprepresentation

Mill talade om att de viktigaste åsikterna skulle vara representerade, men resonemanget kan också överföras till olika grupperingar i samhället. Politisk representation innebär att den valda församlingen ska avspegla valmanskåren och där förekommande grupperingar i "rätta proportioner" (Westerståhl 1985). I samhället finns det många grupper som visat sig ha svårt att bli representerade i demokratiska forum (Johansson, S. 1971; Strömberg 1974; Petersson, O. m.fl. 1989). Samtidigt pekar viss forskning på att politiska organ blir mer representativa om de innehåller många uppdrag (Raaum 1995; Norris 1996; se även Justitie-

departementets direktiv 1999:98). Är det så att grupper som har svårt att bli representerade får det än svårare vid en krympt politisk organisation i kommunen? Vi avser att undersöka tre stora grupper som har visat sig ha svårt att göra sin stämma hörd i representativa organ: kvinnor, unga och äldre. *Har kvinnor, unga och äldre svagare representation i kommuner med en liten politisk organisation än i kommuner med en stor dito?*

Professionalisering och uppdragskoncentration

Deltagaridealets förverkligande påverkas inte enbart av antalet tillgängliga uppdrag, utan även av om de är spridda på många eller få personer. En person kan ha flera uppdrag. Uppdragskoncentration betyder att färre politiker har fler uppdrag per person. *Hur omfattande är uppdragskoncentrationen?* Kritikerna av en minskad politisk organisation skjuter in sig på ett övergivande av deltagaridealet och talar om maktkoncentration och större avstånd mellan väljare och valda (Petersson, O. m.fl. 1998):

Det är klart att färre uppdrag ytterligare ökar det redan stora avståndet mellan väljare och valda. Professionaliseringen ökar. Det är oroväckande (Kommunaktuellt 1997-06-05).

Enligt tidningscitaten ovan menar statsvetaren Olof Petersson att det finns ett samband mellan ett minskat antal kommunpolitiker och politikens professionalisering. Alla är dock inte så säkra på att professionalisering är negativt. Kommunernas verksamhet har under de senaste 30 åren expanderat kraftigt. Det är möjligt att den uppfattas som så omfattande och komplicerad att det är svårt att ordna en effektiv politisk styrning på de förtroendevaldas fritid. Därmed riskerar den demokratiska processen att helt åsidosättas till förmån för andra intressenter som t.ex. kommunens tjänstemän. En lösning har varit att professionalisera politiken genom att kommunerna avlönar politiker på hel- och deltid (Montin 1996). *Låt oss ta reda på om de professionella politikerna blir fler.*

Kärv ekonomi eller ett annat demokratiskt ideal?

En ledtråd till om demokratin kommer i kläm vid en minskad politisk organisation ges om möjliga orsaker till förändringen analyseras. *Varför minskar kommunerna sin politiska organisation?* Vad som av många upplevs som positivt är att en minskad politisk organisation sänker de ekonomiska utgifterna. Ekonomiska argument är dock inte de enda tänkbara motiven för att reformera den politiska organisationen i kommunerna.

Ett argument som används för ett minskat antal nämnder och kommunpolitiker är att åtgärden ökar den politiska styrningen och gör verksamheten mer överskådlig. Ofta kombineras detta argument med åsikten att det i de olika nämnderna ändå enbart finns förkämpar för den egna verksamheten som inte är intresserade av att ta hänsyn till det allmänna bästa (se t.ex. Montin 1996; Göteborgs-Posten 1997-06-09). Det är enligt detta synsätt bättre att koncentrera makten till kommunstyrelsen där politiker med ansvar för hela den kommunala verksamheten kan väga in alla för- och nackdelar när de fattar beslut. En sådan politisk organisation är mer orienterad mot väljarnas preferenser. Istället för ett deltagarideal framhålls ett *väljarinriktat ideal*. Ett väljarinriktat ideal accentuerar att medborgarnas vilja ska kanaliseras genom kommunfullmäktigevalen mer än deltagaridealet. De direktvalda politikerna i kommunfullmäktige och dess "regering" kommunstyrelsen ska inför väljarna vara ansvariga för hela den kommunala verksamheten. Det väljarinriktade idealet kontrasterar mot deltagaridealet då detta i större utsträckning betonar deltagande i olika organ mellan valen. Ett på många deltagare spritt inflytande anses vara viktigare än klart ansvar inför väljarna (se Petersson, O. 1987; Gilljam & Möller 1996; Jarl 1999; Montin 1998; Holmberg 1999; jfr Schumpeter 1992).

När Nora nyligen proklamerade sin "krisorganisation" med starkt minskat antal politiska uppdrag i kommunen var de ekonomiska skälen uppenbara. Det gällde inte bara att spara in på ersättningarna till de förtroendevalda, utan även att koncentrera styret av utgifterna till de politiskt ansvariga i kommunens ledning (Nerikes Allehanda 1999-09-28). Det ekonomiska argumentet är allmänt vedertaget, i alla fall på kort och medellång sikt. Det är få som vill göra gällande att färre politiker inte

innebär en ekonomisk besparing för kommunen. Men för den skull behöver det inte enbart vara kommunernas dåliga ekonomi som är orsaken till nämndreformerna. Det kan finnas kommuner med tämligen god ekonomi som också minskar antalet politiker. Vissa kommuner kanske inte anser att kostnaderna för en stor politisk organisation överstiger vinsterna med möjligheter för ökat folkligt deltagande i den representativa demokratin. *Låt oss därför undersöka om det bara är kommuner med dålig ekonomi som drar ned på den politiska organisationen, eller om det också finns kommuner som möjligen av andra orsaker bantar sin politiska organisation.*

Disposition

Rapporten har följande disposition. Efter det en kortfattad redogörelse för hur den empiriska undersökningen gått till, inleds resultatredovisningen med att beskriva storleken på kommunernas politiska organisation, det vill säga antalet politiska nämnder i kommunerna. I samma kapitel analyseras i vad mån ekonomisk kris har samband med den politiska organisationens storlek. I nästa steg redogörs för antalet politiska uppdrag i kommunfullmäktige, kommunstyrelser och kommunala nämnder. I samband med detta redovisas antalet personer som är förtroendevalda och antal uppdrag per förtroendevald. Detta följs av en presentation av antalet hel- och deltidsavlönade politiker i kommuner och hur antalet utvecklats över tid. Därefter vidtar en analys med ålder och kön i centrum: vad innebär en liten politisk organisation för ungas, äldres och kvinnors möjligheter att delta i kommunalpolitiken? I ett avslutande kapitel dras slutsatserna samman.

Tillvägagångssätt

Till grund för studien ligger en riksomfattande undersökning av samtliga kommunala förtroendeuppdrag och deras innehavare år 1999. Undersökningen har genomförts vid Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS) vid Göteborgs universitet på uppdrag av Svenska Kommunförbundet. Detta är inte den första kartläggningen. I samband med kommunsammanslagningarna i början av 1970-talet började Svenska Kommunförbundet att kartlägga kommunala förtroendeuppdrag och deras innehavare efter varje kommunfullmäktigeval. Den första av Svenska Kommunförbundets undersökningar genomfördes 1971. Därefter har motsvarande undersökning genomförts efter varje val. Den föreliggande undersökningen är således den tionde i ordningen.

Denna bok bygger i huvudsak på 1999 års undersökning, men redovisar även uppgifter från tidigare undersökningar. Undersökningen år 1999 har genomförts i samtliga 289 kommuner och visar förhållandena efter 1998 års kommunfullmäktigeval. Kommunala förtroendeuppdrag är uppdrag som ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige, kommunstyrelse och i kommunal nämnd. Som kommunal nämnd räknas de organ som helt och hållet är valda av kommunfullmäktige, innehåller fler än en ledamot och inte drivs som bolag eller stiftelse. Det är uppdrag i dessa organ vilka analyseras som kommunala nämnder.

Insamling och bortfall

Undersökningen omfattar de kommunala förtroendeuppdragen och deras innehavare som hel- och deltidslönade förtroendevalda.³ Insamlingen av detta material har gjorts med hjälp av en postenkät.

---

³ För en mer detaljerad beskrivning, se Hagevi (1999) "*Kommunalt förtroendevalda 1999. Teknisk rapport.*"

Samtliga kommuner har svarat på vår uppmaning att lämna in uppgifter till projektet. Själva insamlingsarbetet inleddes den 16 februari och avslutades med att den sista kommunen lämnade de efterfrågade uppgifterna den 18 augusti 1999. Dock har inte samtliga kommuner lämnat uppgifter om allt som vi bad dem lämna in. Det innebär att det föreligger ett visst internbortfall.

Det finns ett bortfall vad gäller parti och kön, beroende på att somliga positioner vid undersökningstillfället var vakanta. Den vanligaste formen av internbortfall vad gäller de kommunala förtroendeuppdragen rörde uppgifter om de kommunalt förtroendevaldas födelsedatum.⁴

Orsakssamband

I de analyser som presenteras i denna rapport finns ambitionen att förklara olika företeelser. Många förklaringar till olika utfall kommer att analyseras genom statistisk hypotestestning. Vid studier av sådana så kallade orsakssamband bör följande beaktas. En undersökning av ett orsakssamband består av två element: en hypotes om varför ett samband uppstår och ett statistiskt samband. Ett samband i sig självt kan alltså inte "bevisa" ett orsakssamband. Sambandet visar blott att två faktorer samvarierar med varandra. En hypotes om ett orsakssamband påstår inte bara något om vad som påverkar samvariationen. För det första specificerar en hypotes om ett orsakssamband att ett samband ska finnas. För det andra anger den i vilken riktning orsakssambandet går, det vill säga om en förändring i den ena faktorn innebär en ökning eller minskning i den faktor som påverkas. En hypotes om ett orsakssamband antas få stöd om dess förutsägelser om sambandet kan observeras i verkligheten. Kan inte hypotesens förutsägelser observeras får hypotesen om orsakssamband inte stöd.

---

⁴ Svarsandelen vad gäller parti är 99,9 procent och vad gäller kön 99,9 procent. Svarsandelen är vad gäller födelsenummer 93,3 procent. Detta bortfall beror främst på tre omständigheter. För det första har somliga förtroendevalda inte meddelat sitt personnummer till kommunen, kanske beroende på att de är nyutnämnda på sitt uppdrag. För det andra har en del kommuner meddelat projektet att de inte har födelsenummer tillgängliga. För det tredje har en del kommuner helt enkelt underlåtit att sända in uppgifter om födelsenummer. De två sistnämnda orsakerna är de vanligaste.

En krympt politisk organisation

Det är dags att analysera olika förklaringar till varför kommunerna ändrar på storleken på sin politiska organisation. Ett första steg i vår undersökning är att fastställa vad som faktiskt har hänt angående antalet politiska nämnder och uppdrag i kommunerna. *Är det en påtaglig förändring eller är det mycket skrik över lite ull?*

Antal nämnder

Hur många politiska nämnder finns det i kommunerna? I tabell 1, sista raden, presenteras det totala antalet politiska nämnder i kommunerna. År 1999 fanns det 3 044 politiska nämnder (inklusive kommunfullmäktige och kommunstyrelse) i Sverige. Det är en minskning med 259 nämnder sedan år 1995. Sedan år 1989 har 896 politiska nämnder avskaffats i kommunerna. Under 1990-talet har således mer än vart femte kommunalt organ avskaffats. Räknar vi bort kommunernas fullmäktige innebär det att var fjärde kommunal nämnd avskaffats. Det är oundvikligt att notera att en högst påtaglig förändring av kommunernas politiska organisation har ägt rum.

Tabell 1 Antal kommunala nämnder efter verksamhetsområde år 1999 jämfört med år 1995 och 1992.

Nämndens verksamhetsområde	Antal nämnder år 1999	Förändring jämfört med år 1995 (differens)	Förändring jämfört med år 1992 (differens)
<i>Infrastruktur och skydd</i>	630	-138	-223
<i>Pedagogik</i>	344	+15	+39
<i>Vård och omsorg</i>	342	-34	-49
<i>Fritid och kultur</i>	247	-85	-143
<i>Ej verksamhetsanknutna</i>	1 460	-10	-13
<i>Övrigt</i>	21	-7	-37
Totalt	3 044	-259	-426

Kommentar: I kategorin ej verksamhetsanknutna nämnder ingår fyra obligatoriska organ: 289 kommunfullmäktige, 289 kommunstyrelser, 289 kommunrevisioner och 289 valnämnder. I kategorin finns dessutom 304 övriga nämnder. Bland dessa finns 141 kommun- eller stadsdelsnämnder.

Typ av nämnd

I tabell 1 redovisas även en sammanställning över vilka verksamhetsområden de kommunala nämnderna handhar. De flesta verksamhetsanknutna nämnder handhar frågor om infrastruktur och skydd (630 nämnder). Näst vanligast är nämnder som handhar pedagogisk verksamhet (344 nämnder), tätt följd av nämnder som ansvarar för vård och omsorg (342 nämnder). Det minst vanliga verksamhetsområdet för en kommunal nämnd är fritid och kultur (247 nämnder). Därutöver finns ett antal nämnder som inte är verksamhetsanknutna. I denna kategori finner vi alla de obligatoriska organen – kommunfullmäktige, kommunstyrelse, kommunrevision och valnämnd. Undantas dessa organ krymper kategorin till 304 nämnder.

Avsikten är att undersöka möjliga orsaker till att nämnder avskaffats. Möjligtvis kan organisatoriska effektivitetsskäl ligga bakom beslutet att avskaffa nämnder. Det kan då vara en viss typ av nämnder som upphör. Det kan finnas två nämnder som handhar näraliggande verksamheter, varför de kan slås samman eller en av dem kan läggas ned. *Är det några*

speciella nämnder som har försvunnit, eller sys kostymen om utan ett synligt mönster? Har någon speciell typ av nämnder som avskaffats?

Tabell 1 visar även inom vilka verksamhetsområden som den politiska organisationen har krympt sedan den nya kommunlagen trädde i kraft. Två verksamhetsområden utmärks av extra stora förändringar. Inom verksamhetsområdet infrastruktur och skydd har 223 nämnder avskaffats sedan 1992. Inom verksamhetsområdet fritid och kultur har 143 nämnder lagts ned. Enbart inom ett verksamhetsområde har antalet nämnder ökat. Antalet nämnder som handhar pedagogisk verksamhet har ökat med 39 nämnder sedan år 1992. Förändringarna indikerar att det finns en klart mönster i vilka nämnder som avskaffas. Ytterligare information om vilka nämnder som lagts ned kan inhämtas i tabell 2 där de tio vanligaste namnen på de frivilliga nämnderna presenteras tillsammans med en jämförelse med nämnderna år 1995.

Tabell 2 De tio vanligast förekommande frivilliga nämnderna i kommunerna år 1999.

Nämnd	Antal nämnder år 1999	Förändring jämfört med år 1995 (differens)
<i>Socialnämnd</i>	218	-2
<i>Barn- och utbildningsnämnd</i>	151	+24
<i>Kommun-/stadsdelsnämnd</i>	141	+3
<i>Fritids- och kulturnämnd</i>	126	-12
<i>Miljö- och byggnämnd</i>	121	+57
<i>Teknisk nämnd</i>	120	-19
<i>Byggnadsnämnd</i>	95	-74
<i>Överförmyndarnämnd</i>	90	-8
<i>Miljö- och hälsoskyddsnämnd</i>	72	-66
<i>Kulturnämnd</i>	61	-20

Socialnämnd är alltså det vanligaste namnet på en nämnd (218 nämnder). Den näst vanligaste nämnden är numera barn- och utbildningsnämnd (151 nämnder), en av de få nämndtyper som har ökat (+24 nämnder). Några nämndtyper har minskat speciellt mycket. År 1999 finns endast 95 byggnadsnämnder (-74 nämnder) och 72 miljö- och hälsoskyddsnämnder (-66 nämnder). Ofta har dessa typer av nämnder istället slagits samman och ersatts av de nu 121 miljö- och

byggnadsnämnderna. I tabell 2 märks detta genom att denna nämntyp har ökat rejält (+57 nämnder).

Ytterligare två typer av nämnder har varit föremål för sammanslagningar. Numera finns endast 61 kulturnämnder (-20 nämnder) och 35 fritidsnämnder (-27 nämnder, redovisas ej i tabell). Dessa har ofta slagits samman till fritids- och kulturnämnder. Men trots detta visar tabell 2 att antalet fritids- och kulturnämnder minskar (-12 nämnder).

När kommunerna avskaffar nämnderna sker det således genom ett speciellt mönster. Närallgande nämnder slås samman. Bakom en stor del av kommunernas förändringar av den politiska organisationen kan det således finnas organisatoriska effektivitetsskäl. Det är främst byggnadsnämnder och miljö- och hälsoskyddsnämnder samt fritidsnämnder och kulturnämnder som slås samman. I mer än hälften av kommunerna saknas en nämnd med speciell inriktning på fritid och kultur.

Gemensam nämnd

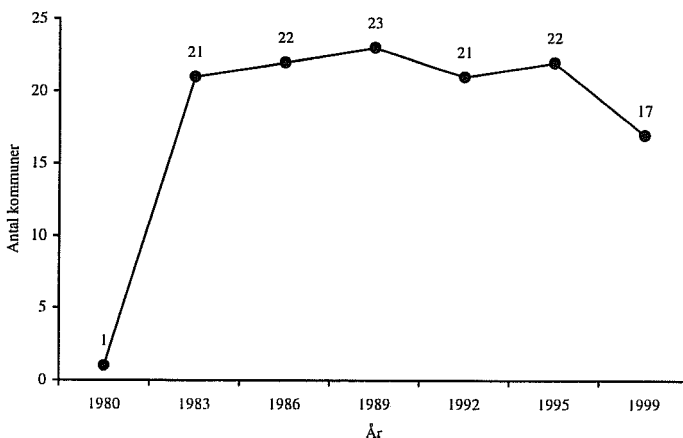
Till redovisningen av nämndorganisationen är det värt att nämna att en ny typ av nämnd sett dagens ljus: den gemensamma kommunala nämnden. Sedan år 1997 är det möjligt att flera kommuner bildar en gemensam nämnd. Enligt kommunallagen ska ledamöter och ersättare väljas av fullmäktige i de samverkande kommunerna. Var och en av de samverkande kommunerna skall vara representerade i den gemensamma nämnden med minst en ledamot och en ersättare. År 1999 finns tre gemensamma kommunala nämnder. Alla är gymnasienämnder. De samverkande kommunerna är Eslöv, Höör och Hörby respektive Lysekil och Sotenäs respektive Lindesberg, Ljusnarsberg och Nora.

Kommun- eller stadsdelsnämnder

Deltagaridealet skymtar ibland vid debatten om kommundelsnämndernas och stadsdelsnämndernas för- och nackdelar. Vid sidan av

att besluten ska decentraliseras till dem som berörs av dem är ett varligt argument för sådana nämnder att fler kan bli förtroendevalda (se t.ex. Olsen 1991; Montin 1996). I den mån som deltagaridealet styr användandet av kommun- och stadsdelsnämnder är det möjligt att tolka ett avtagande användande av dessa nämnder som ett tecken på ett minskat genomslag för deltagaridealet. Beslutsfattarna ser i så fall inte de minskade möjligheterna till politiskt deltagande som en väsentlig förlust. Det är dock nödvändigt att påpeka att medborgerligt deltagande inte är den enda anledningen till att ha kommun- och stadsdelsnämnder. Resultatets bäring på deltagaridealet ska därför tas med en nypa salt. *Har antalet kommuner med kommun- eller stadsdelsnämnder förändrats?* Sedan 1983 har spridningen av kommun- eller stadsdelsnämnder varierat mellan 21 - 23 kommuner. I figur 1 redovisas antal kommuner med sådana nämnder mellan år 1980 och 1999.

Figur 1 Antal kommuner med kommun- eller stadsdelsnämnder år 1980 - 1999.

Som framgår av figur 1 har antalet kommuner med kommun- eller stadsdelsnämnder minskat sedan förra mandatperioden. Numer har 17 kommuner kommun- eller stadsdelsnämnder, en minskning med 5 kommuner.

I tabell 3 redovisas de kommuner som har heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder, det vill säga ingen del av kommunen saknar kommun- eller stadsdelsnämnd.

Tendensen är att förhållandevis stora kommuner har kommun- eller stadsdelsnämnder. Samtliga storstäder har nu heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder. Ale, Bräcke och Helsingborg är kommuner som har avskaffat sina heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder. Eskilstuna har avskaffat systemet med heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder men har kvar en kommunaldelsnämnd. Förutom Eskilstuna är det nu bara Västerås (1 nämnd), Umeå (3 nämnder) och Köping (1 nämnd) som har kommun- eller stadsdelsnämnder i del av kommunen. Kalmar (-1 nämnd) och Motala (-1 nämnd) har avskaffat sina kommunaldelsnämnder i del av kommunen.

Tabell 3 Kommuner med heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder och antal nämnder.

Kommun	Antal kommun- eller stadsdelsnämnder	Förändring sedan år 1992 (differens)
<i>Borås</i>	10	+5
<i>Göteborg</i>	21	0
<i>Huddinge</i>	6	-1
<i>Hudiksvall</i>	4	0
<i>Lund*</i>	10	+8
<i>Malmö*</i>	10	+9
<i>Nacka</i>	4	0
<i>Norrköping</i>	9	-3
<i>Sandviken</i>	8	0
<i>Stockholm*</i>	18	+15
<i>Södertälje</i>	7	-6
<i>Uppsala</i>	14	0
<i>Örebro</i>	14	-1

Kommentar: *Kommun som nyligen infört heltäckande kommun- eller stadsdelsnämnder. Följande kommuner har avskaffat samtliga kommunaldelsnämnder: Ale (-5 nämnder), Bräcke (-3 nämnder) och Helsingborg (-6 nämnder). Under föregående mandatperiod fanns 24 stadsdelsnämnder i Stockholm.

Undantaget större städer och speciellt storstäderna, tycks det som om bruket av kommun- eller stadsdelsnämnder är på tillbakagång. Detta är ett tecken på att kommun- eller stadsdelsnämnder börjar att betraktas som en lösning på storkommunernas problem, inte småkommunernas.

Valet av nämndorganisation i större städer innebär att en större andel av den svenska befolkningen än någonsin bor i kommuner med kommun- eller stadsdelsnämnder. Därmed är det osäkert om resultatet indikerar ett minskat genomslag för deltagaridealet i kommunernas politiska verksamhet. Det kan istället vara en uppfattning om att rätt verktyg ska användas där det är lämpligast, varför mindre kommuner avskaffar kommun- eller stadsdelsnämnder.

Vem har en liten politisk organisation?

Vilka kommuner är det då som valt att ha en liten politisk organisation? För att svara på den frågan måste vi först veta vad som kan betraktas som en liten politisk organisation. Vid den sista sammanställningen av antalet kommunala nämnder innan kommunallagen ändrades år 1992 fanns inga kommuner som hade färre än sju nämnder. Sex kommuner hade endast sju nämnder. Ett lämpligt kriterium på en liten politisk organisation är därför kommuner som har sju nämnder eller färre.

Ekonomiska skäl

Vi ska undersöka om det bara är kommuner med dålig ekonomi som krymper kostymen. Det kan även finnas en politisk vilja att minska antalet nämnder. Politikerna kan föredra en annan politisk styrning än den som deltagaridealet ger uttryck för. De gör i så fall en värdering av betydelsen av en stor politisk organisation. I de kommuner med förhållandevis god ekonomi som minskar sin politiska organisation är det rimligt att anta att idealet om ett omfattande deltagande inom den representativa demokratin har en svagare förankring i jämförelse med andra kommuner. I och för sig kan beslutsfattarna i kommuner med förhållandevis god ekonomi själva uppfatta ett sparbehov. Om en stor politisk organisation då inte bedöms som väsentlig är denna verksamhet

ett av de primära sparobjekten. Även ett sådant resonemang bottnar i en politisk värdering av en stor politisk organisation.

Är det främst ekonomiska kriskommuner som krymper den politiska organisationen? En indikator på ekonomisk status är soliditet. Måttet kan ha sina brister, främst beroende på att det kan skifta mellan olika perioder under året. Sådana förändringar av soliditeten är dock i sammanhanget relativt små och påverkar inte resultatet i den nu aktuella jämförelsen i någon nämnvärd utsträckning. I tabell 4 redovisas antal kommunala nämnder efter hur hög respektive låg soliditet kommunen har.

Tabell 4 Antal kommunala nämnder efter kommunens soliditet år 1999 (procent).

Kommunens soliditet	Antal nämnder					Summa procent	Antal kommuner
	-6	7	8-10	11-12	13-		
Mycket hög	16	19	41	9	16	101	32
Hög	12	15	37	29	7	100	59
Medel	12	18	39	17	14	100	100
Låg	12	15	52	15	7	101	60
Mycket låg	21	18	50	5	5	99	38
Differens mycket låg - mycket hög	-5	+1	-9	+4	+11		289

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Enligt tabell 4 är sambandet mellan antal nämnder och kommunens soliditet svagt. Av de kommuner som har mycket låg soliditet har 21 procent sex eller färre nämnder. Bland kommuner med mycket hög soliditet har 16 procent sex eller färre nämnder. Jämförs kommunerna med mycket hög soliditet med kommuner med mycket låg soliditet är skillnaden endast fem procentenheter (16-21=-5 procentenheter). Störst skillnad mellan kommuner med mycket hög respektive mycket låg soliditet finner vi bland kommuner som har 13 nämnder eller fler (+11 procentenheter): det är något vanligare att kommuner med mycket hög soliditet har många nämnder jämfört med kommuner med låg soliditet. I övrigt är skillnaderna ännu mindre.

Kommunernas ekonomi tycks ha större betydelse för den politiska organisationen om kommunerna med extremt låg soliditet isoleras i en

egen kategori (de 19 kommuner som har lägst soliditet i kategorin mycket låg soliditet). Över hälften av dessa kommuner har färre än sju nämnder (redovisas ej i tabell). Detta kan jämföras med kommuner med mycket hög soliditet där 35 procent har sju nämnder eller färre, en skillnad på +18 procentenheter.

Resultatet pekar på att kommunens ekonomi har viss betydelse för storleken på kommunens politiska organisation. Störst betydelse tycks ekonomin ha för kommuner med extremt dålig ekonomi, vilket då leder till få kommunala nämnder. Viss betydelse har också ekonomin för om kommunerna ska satsa på att ha många nämnder eller inte. Men en kommuns ekonomiska situation är inte på långa vägar hela förklaringen till omfattningen på den politiska organisationen.

Kommunstorlek

Måhända passar mindre kommuner nu på att krympa sin politiska organisation så att kostymen passar deras egna, speciella förhållanden. I så fall är det främst mindre kommuner som tenderar att dra ned på antalet nämnder och politiker, inte ekonomiskt utsatta. Låt oss undersöka vilken betydelse kommunernas invånarantal har för storleken på den politiska organisationen. Speciellt intressant är det då att studera förhållandena i småkommunerna, det vill säga kommuner med färre än 10 000 invånare. I tabell 5 presenteras kommunernas antal nämnder fördelat på invånarantalet i kommunerna. I tabell 6 redovisas samma sak men i procent istället för antal.

Tabell 5 Antal kommunala nämnder efter kommunens invånarantal år 1999.

Kommunens invånarantal	Antal nämnder i kommunen					Totalt
	- 6	7	8-10	11-12	13-	
- 9 999	20	25	19	3	-	67
10 000 - 19 999	14	19	60	9	-	102
20 000 - 59 999	5	5	44	31	6	91
60 000 - 99 999	-	-	1	5	12	18
100 000 - 199 999	-	-	-	-	8	8
200 000 -	-	-	-	-	3	3
Totalt	39	49	124	48	29	289

Tabell 6 Antal kommunala nämnder efter kommunens invånarantal år 1999 (procent).

Kommunens invånarantal	Antal nämnder					Summa procent	Antal kommuner
	- 6	7	8-10	11-12	13-		
- 9 999 (små)	30	37	28	4	0	99	67
10 000 - 19 999	14	19	59	9	0	101	102
20 000 - 59 999	5	5	48	34	7	99	91
60 000 - 99 999	0	0	6	28	67	101	18
100 000 - 199 999	0	0	0	0	100	100	8
200 000 - (stor)	0	0	0	0	100	100	3
Differens små - stor	+30	+37	+28	+4	-100		289

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Tabellerna 5 och 6 visar att kommunens invånarantal har ett starkt samband med antalet nämnder i kommunen.⁵ Det är främst bland små kommuner som det är vanligt att ha en liten politisk kostym. Av de småkommuner vars invånarantal inte överstiger 10 000 personer har 30 procent sex nämnder eller färre. Hela 67 procent av dessa småkommuner har sju nämnder eller färre. Alla kommuner som har fler än 100 000 invånare har också 13 nämnder eller fler. Kommunernas invånarantal tycks vara en betydande faktor till omfattningen av den politiska organisationen, viktigare än kommunernas ekonomi. I småkommuner anser man sig bara behöva en liten politisk organisation.

⁵ Beskrivet med korrelationsmättet Pearsons r är sambandet mellan kommunens invånarantal och antal nämnder $r = -0,84$.

Kommunens politiska majoritet

Måhända finns det ännu ett tecken på att det är beslutsfattarnas värderingar som styr omfånget på den politiska organisationen. Företrädare för olika politiska inriktningar kan ha olika syn på värdet av en stor politisk organisation och på deltagande inom den representativa demokratin.

Det är möjligt att en politisk värdering av den politiska organisationens storlek går att spåra genom att jämföra kommuner med olika politisk sammansättning på den styrande majoriteten. En sådan jämförelse har också genomförts. Kommuner som styrs med socialistisk majoritet (s och s+v), socialistisk + mp majoritet (s+mp och s+v+mp), borgerlig majoritet (m, kd, c och fp i olika kombinationer), borgerlig majoritet + mp (borgerliga partier i olika kombinationer + mp) och blocköverskridande majoritet (minst ett socialistiskt och ett borgerligt parti) har jämförts. Vid denna indelning togs inte hänsyn till om lokala partier ingick i kommunens majoritet.

Vid analysen framkom nästan inga nämnvärda skillnader beroende på den politiska majoritetens sammansättning. För att läsaren inte ska behöva tyngas av en tabellredovisning av ett icke-samband ges inte hela detta resultat en fullständig redovisning i tabellform.

Ett undantag utgör emellertid småkommunerna med färre än 10 000 invånare, den kategori där de mest omfattande förändringarna av antalet nämnder ägt rum. Tabell 7 presenterar antalet nämnder i småkommunerna efter den politiska färgen på majoritetsstyret. Då antalet småkommuner är begränsat redovisas inte kommunerna uppdelade på fem olika kategorier för antalet nämnder, utan blott två: kommuner med sju eller färre nämnder (liten politisk organisation) och kommuner med åtta eller fler nämnder (stor politisk organisation). På så sätt ökar överskådligheten och säkerheten i resultatet.

Tabell 7 Antal kommunala nämnder efter politisk majoritet i småkommuner år 1999 (procent).

Kommunens majoritetsstyre	Antal nämnder		Summa procent	Antal kommuner
	-7	8-		
<i>Socialistisk</i>	72	28	100	25
<i>Socialistisk inklusive miljöpartiet</i>	0	100	100	3
<i>Blocköverskridande</i>	50	50	100	12
<i>Borgerlig inklusive miljöpartiet</i>	67	33	100	3
<i>Borgerlig</i>	87	13	100	15
Differens socialistisk-borgerlig	-15	+15		

Kommentar: Uppgifter om majoritetsstyret i kommunerna är hämtat från enkätundersökningen som presenteras i Statskontorets rapport 1999:38.

Det är mer vanligt att borgerligt styrda småkommuner har en liten politisk organisation än socialistiskt styrda småkommuner. I borgerligt styrda småkommuner har 87 procent en liten politiska organisation, medan 72 procent av de socialistiskt styrda kommunerna har en liten politisk organisation, en skillnad på 15 procentenheter. Skillnaden blir något större om majoritetsstyret där endera av blocken samarbetar med miljöpartiet också beaktas: 83 procent av de borgerligt (inklusive miljöpartiet) styrda småkommunerna har en liten politisk organisation jämfört med 64 procent av de socialistiskt (inklusive miljöpartiet) styrda, en differens på 19 procentenheter. Men i huvudsak spelar inte färgen på den politiska majoriteten någon roll för antalet nämnder. Undantaget är småkommunerna där borgerligt styre har samband med ett lägre antal nämnder i kommunen.

Sammanfattning

Antalet politiska nämnder har minskat avsevärt i kommunerna. Orsaken till det minskade antalet kommunala nämnder får sannolikt främst sökas bland värderingarna hos de kommunala beslutsfattarna. En sådan värdering kan vara att kostnaden för en stor politisk organisation överstiger vinsterna. Dessa vinster behöver inte enbart vara av ekonomisk art, utan kan även gälla upplevda fördelar i form av möjligheter till ökad politisk styrning.

Det är inte främst ekonomiska kriskommuner som minskar den politiska organisationen. Den största delen av de avskaffade nämnderna står inte de ekonomiskt mest utsatta kommunerna för, även om kommuner med extremt dålig ekonomi är överrepresenterade bland kommuner som valt en mycket liten politisk organisation.

Istället är det troligt att en viktigare orsak är att små kommuner inte vill ha en stor politisk organisation. De flesta kommuner som har en liten politisk organisation är små kommuner. Dessa kommuner tycks ha krympt kostymen så att den i deras tycke passar bättre till kommunens storlek.

I huvudsak tycks inte kommunernas majoritetsstyre vara knutet till storleken på den politiska organisationen. Ett undantag är dock småkommuner där borgerligt styrda kommuner oftare har en liten politisk organisation jämfört med socialistiskt styrda.

Kvar står dock antagandet att det är den politiska (dock ej parti-politiska) viljan att avskaffa nämnder som styr: värdet av att ha en stor politisk organisation uppfattas i så fall inte överstiga vinsten av att minska organisationen och därmed spara pengar eller få en effektivare politiskt styrning av kommunens verksamhet. Vad viljan att minska antalet nämnder innehåller säger de nu redovisade resultaten ingenting om. För detta krävs en annan typ av undersökning, till exempel av kommunpolitikernas attityder i demokratifrågor.

Antal uppdrag och politiker

Färre politiska uppdrag

Efter kommunsammanslagningarna i början av 1970-talet ökade antalet förtroendeuppdrag i kommunerna och var under 1980-talet uppe i 83 000 uppdrag, en ökning med 8 000 uppdrag (Strömberg & Westerståhl 1984). Det är ovisst varför antalet uppdrag ökade under denna period. En tänkbar anledning kan vara att beslutsfattarna tagit intryck av kritik som levererats utifrån deltagaridealets perspektiv. En annan orsak kan vara expansionen av kommunernas verksamhet. När kommunen startade en ny verksamhet kan den samtidigt ha infört en ny politiskt nämnd med uppgift att politiskt styra den nya verksamheten.

Sedan den nya kommunallagen infördes år 1992 har dock antalet kommunala nämnder minskat. Färre kommunala nämnder borde innebära färre politiska uppdrag i kommunerna. *I vilken utsträckning har antalet förtroendeuppdrag minskat?* I tabell 8 redovisas antalet politiska uppdrag i kommunerna år 1999. Tabell 8 presenterar även antal ordförande, vice ordförande, övriga ordinarie och ersättare.

Tabell 8 Antal kommunala förtroendeuppdrag efter position år 1999.

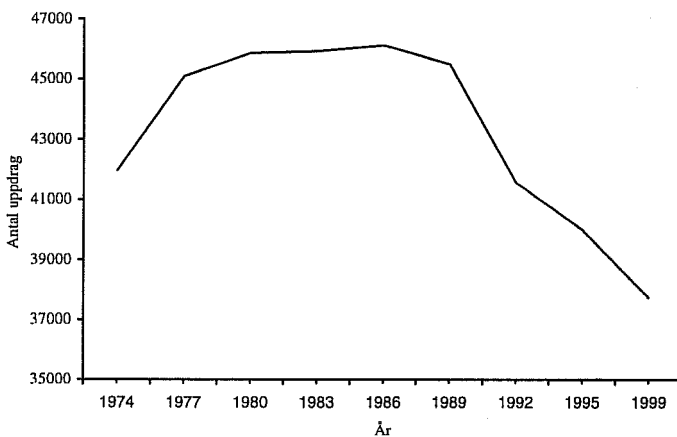
Position	Antal politiska uppdrag
<i>Ordförande</i>	3 044
<i>Vice ordförande</i>	4 121
<i>Övriga ordinarie</i>	30 559
<i>Ersättare</i>	30 750
Totalt	68 474

Det totala antalet politiska uppdrag i kommunerna år 1999 är 68 474 uppdrag. Av dessa är 3 044 ordförande, vilket överensstämmer med antalet kommunala nämnder, medan antalet vice ordförande är fler, 4 121 uppdrag. Det beror på att vissa nämnder har förste, andre och ibland även tredje vice ordförande. Antalet ordinarie ledamöter (ordförande,

vice ordförande och övriga ordinarie) uppgår år 1999 till 37 724 uppdrag. Till detta kommer 30 750 ersättare. Det innebär att det i genomsnitt finns 22,5 politiska uppdrag i respektive nämnd år 1999, en ökning sedan år 1989 då genomsnittet var 19,7 politiska uppdrag i respektive nämnd. En förklaring till denna ökning är att det är många små nämnder med relativt få ledamöter som har avskaffats.

I figur 2 redovisas det förändrade antalet ordinarie ledamotsuppdrag i kommunerna mellan år 1974 och 1999. Den senaste sammanräkningen före den nya kommunallagen genomfördes år 1989, varför resultatet från år 1999 främst jämförs med detta årtal.

Figur 2 Antal uppdrag för ordinarie förtroendevalda i Sveriges kommuner år 1974 – 1999.

Kommentar: Källa för år 1974 – 1995 är *Kommunalt förtroendevalda* 1995:15.

Av figur 2 framgår att antalet ordinarie ledamotsuppdrag har minskat drastiskt sedan år 1989, sista året för mätning innan den nya kommunallagen tillkom. Om hänsyn tas till både uppdrag som ordinarie och ersättare innebär minskningen att ungefär 15 000 politiska uppdrag har försvunnit i kommunerna sedan den nya kommunallagen trädde i kraft.

Det betyder att nästan var femte politiska uppdrag har avskaffats under en tioårsperiod.

Det var mycket skrik för lite ull, sa bonden som rakade grisen. Så lyder hela det ordstäv som ofta bara delvis återges. Men vad gäller minskningen av antalet kommunalpolitiska uppdrag rör det sig om mycket ull. En stor del av de politiska nämnderna och uppdragen har avvecklats sedan den nya kommunallagen trädde i kraft 1992. Samtidigt som detta konstateras måste också betonas att den rakade grisen långtifrån är slaktad. Det finns över 68 000 kommunala förtroendeuppdrag som till överväldigande del besätts av fritidspolitiker. Detta är alltså ett ansevärt antal.

Antalet politiker

Deltagaridealets förverkligande inom den lokala representativa demokratin påverkas inte enbart av antalet tillgängliga uppdrag, utan även av om de är spridda på många eller få personer. En person kan ha flera kommunalpolitiska uppdrag. En redovisning av antalet uppdrag säger således inget om antalet kommunpolitiker. *Hur omfattande är uppdragskoncentrationen?* Uppdragskoncentration betyder att färre politiker har fler uppdrag per person. I tidigare sammanställningar har de flesta kommunalpolitiker haft ett uppdrag. År 1995 hade två tredjedelar ett uppdrag. Ungefär en fjärdedel hade två uppdrag. Var fjortonde kommunalpolitiker hade tre uppdrag och var hundrade fyra eller fler. I tabell 9 visas en sammanställning över antal personer som är kommunalt förtroendevalda efter antal uppdrag år 1999 i jämförelse med år 1995.

Tabell 9 Antal personer som är kommunalt förtroendevalda efter antal uppdrag år 1999 jämfört med år 1995 (procent).

Antal uppdrag	1999	1995	Differens 1999-1995
1	60	67	-7
2	30	25	+5
3	9	7	+2
4-	1	1	0
Summa procent	100	100	
Antal personer	44 500	50 500	-6 000

Av vad som framkommer i tabell 9 har alltså de flesta kommunpolitiker endast ett uppdrag år 1999. Men i jämförelse med år 1995 har uppdragskoncentrationen ökat år 1999. Andelen kommunpolitiker som innehar ett uppdrag är 60 procent år 1999, en minskning med 7 procentenheter jämfört med år 1995. Andelen kommunpolitiker med två uppdrag har ökat med 5 procentenheter till 30 procent år 1999. Även andelen kommunpolitiker med tre uppdrag har ökat. Beräknas medelvärdet av andelen uppdrag per ledamot noterar vi också en ökning. År 1995 hade kommunpolitikerna i genomsnitt 1,4 uppdrag, år 1999 är medelvärdet 1,5 uppdrag per kommunpolitiker.

Förändringarna i tabell 9 beror till största delen på att antalet politiker med endast ett uppdrag minskat, inte på att antalet politiker med två uppdrag eller fler har ökat. Förvisso har antalet politiker med mer än ett uppdrag ökat med 1 300 personer, men de procentuella förändringarna beror till största delen på att antalet politiker med endast ett uppdrag har minskat med 7 300 personer. Uppgifterna för de uppdrag som dessa personer utförde bör ha förts över till de uppdrag som de nu aktiva politikerna innehar. Med den ökade koncentrationen av uppdrag till ett mer begränsat antal politiker följer således också att de kvarvarande politikerna tenderar att få uppdrag med ett allt större antal uppgifter. Uppdragskoncentrationen har ökat.

Professionella politiker

Att kommunernas verksamhet har professionaliserats är inte något nytt. I äldre tiders kommuner handhade förtroendevalda en rad uppgifter som nu handhas av tjänstemän som inte är politiskt tillsatta. Dessutom har den moderna välfärdsstatens utbyggnad och kommunernas expansion tillfört uppgifter som uppfattas som icke-politiska och utförs av i kommunerna anställd personal (Strömberg & Westerståhl 1984). Denna del av den kommunala verksamhetens professionalisering är inte avsikten att analysera i denna undersökning. Istället riktas intresset mot politikens professionalisering: antalet hel- och deltidslönade politiker.

Enligt statsvetaren Olof Petersson finns det ett samband mellan antalet professionella politiker och antalet politiska uppdrag i kommunerna (se ovan). Om det stämmer ska antalet kommunpolitiska uppdrag minska och antalet hel- och deltidanställda politiker öka. Men därmed är det inte klart vad som orsakar vad: *förklaras ökningen av professionella politiker av ett minskat antal förtroendeuppdrag, eller är det tvärtom?* Orsaksordningen kan beskrivas med två olika hypoteser. För det första kan utvecklingen vara *uppdagsdriven*. Enligt denna hypotes orsakar det minskade antalet kommunalpolitiska uppdrag en ökning av antalet hel- och deltidslönade politiker. Tanken är att då den politiska organisationen och antalet kommunpolitiker minskar får de kvarvarande politikerna handha fler uppgifter. För innehavarna av vissa uppdrag blir uppgifterna så omfattande att de blir engagerade på hel- eller deltid och avlönade därefter. Om denna teori stämmer skall den huvudsakliga minskningen av antalet kommunalpolitiska uppdrag föregå den fundamentala ökningen av antalet hel- och deltidanställda politiker.

Den andra hypotesen menar att förhållandet mellan politikens professionalisering och antal politiska uppdrag är *verksamhetsdriven*. Enligt denna hypotes orsakar förekomsten av allt fler hel- och deltidslönade politikerna ett minskat antal kommunalpolitiska uppdrag. Utvecklingen är verksamhetsdriven om kommunernas verksamhet ökar så att den uppfattas bli för omfattande och komplicerad för att politikerna bara ska

ägna sig åt att styra den på sin fritid.⁶ Lösningen blir att kommunerna avlönar politiker på hel- och deltid för att politisk styrning överhuvudtaget ska vara möjlig (se Montin 1996). Detta leder till att uppgifter och inflytande som fritidspolitiker tidigare haft istället flyttats över till professionella politiker. Många av både fritidspolitikerna och de professionella politikerna uppfattar då att fritidspolitikernas uppdrag kan undvaras, eftersom deras uppgifter i allt större utsträckning handhas av professionella politiker (eller opolitiskt tillsatta tjänstemän, se ovan).

Vad gäller det deltagaridealet finns en viktig skillnad mellan den uppdragsdrivna och verksamhetsdrivna förklaringen till minskning av antalet politiska uppdrag. Är minskningen verksamhetsdriven så är politikens professionalisering en viktig orsak till att deltagaridealet lider bakslag. Fritidspolitikerna blir färre därför att det finns professionella politiker. Är utvecklingen uppdragsdriven så är däremot professionaliseringen i sig inte något hot mot deltagaridealet. Professionaliseringen är då bara en effekt av de minskade möjligheterna till kommunalpolitiskt deltagande.

För att professionaliseringen under de senaste 25 åren ska vara uppdragsdriven bör minskningen av antalet uppdrag under denna period inträffat tidigare än ökningen av antalet hel- och deltidsavlönade politiker i kommunerna. Om minskningen av antalet förtroendeuppdrag inträffat efter ökningen av antalet hel- och deltidsavlönade politiker är professionaliseringen verksamhetsdriven. Detta utfall innebär dock inget direkt test om en verksamhetsdriven professionalisering också leder till ett minskat antal förtroendeuppdrag. Men testet innebär en signal om detta möjliga orsakssamband bör utredas ytterligare.

Heltidsavlönade politiker

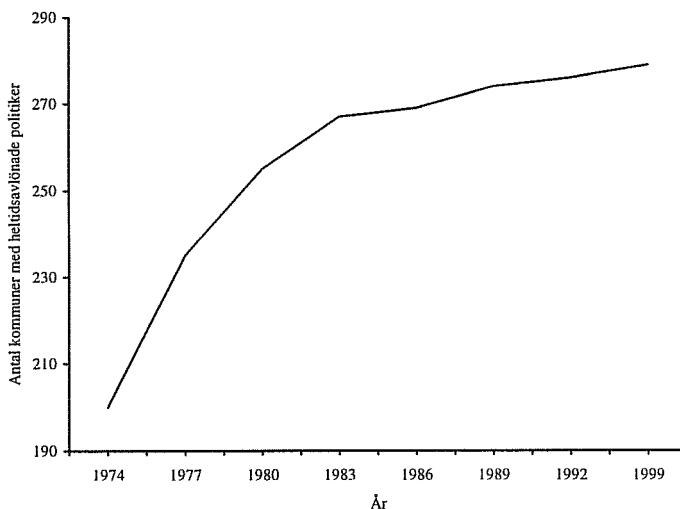
Vi vet nu att antalet politiska uppdrag har minskat i kommunerna, *men har antalet hel- och deltidsavlönade politiker ökat och i så fall när?* Den största expansionen av heltidsavlönade politiker skedde under 1960-talet. År 1954 hade endast 15 kommuner minst en heltidsavlönad politiker, vilket

---

⁶ För offentliga sektorns expansion, se Ysander 1987.

år 1974 ökat till 200 kommuner. Men vi är intresserade av utvecklingen de senaste 25 åren. I figur 3 redovisas antal kommuner som har minst en heltidsavlönad politiker mellan år 1974 och 1999.

Figur 3 Antal kommuner med minst en heltidsavlönad politiker år 1974 – 1999.

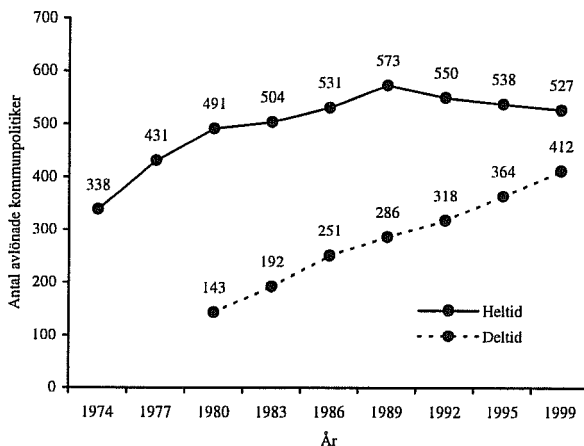

Figur 3 visar att det blivit vanligare med heltidsavlönade politiker i kommunerna sedan 1974. År 1999 finns det heltidsavlönade politiker i 279 av Sveriges 289 kommuner. Under de tio senaste åren har bruket av heltidsavlönade politiker spritt sig till ytterligare sju kommuner. Dorotea kommun har dock avskaffat sitt kommunalråd, varför ökningen av antalet kommuner med heltidsavlönade politiker stannar vid sex kommuner. Eftersom Dorotea inte heller har några deltidsväljda är Dorotea den enda svenska kommun som har enbart fritidspolitiker.

Att ökningen av kommuner med heltidsavlönade politiker är relativt modest är inte förvånande. Eftersom de flesta kommuner redan har heltidsavlönade politiker, är det omöjligt att öka antalet mycket mer. Däremot är det möjligt att antalet hel- och deltidsväljda politiker har

ökat. Antalet hel- och deltidsavlönade politiker mellan år 1974 och 1999 redovisas i figur 4.

Figur 4 Antal hel- och deltidsavlönade kommunpolitiker år 1974 – 1999.

Jämfört med år 1974 har antalet heltidsavlönade politiker ökat (den hel-dragna linjen). Sett över hela perioden finns det således ett samband mellan ett minskat antal kommunalpolitiker och ökat antal professionella politiker. Toppen nåddes 1989 då 573 politiker var heltidsavlönade. Men de senaste tio åren har en minskning ägt rum till 527 heltidsavlönade politiker år 1999 (-46 heltidsavlönade politiker). Under denna tioårsperiod har antalet kommunpolitiker minskat betydligt.

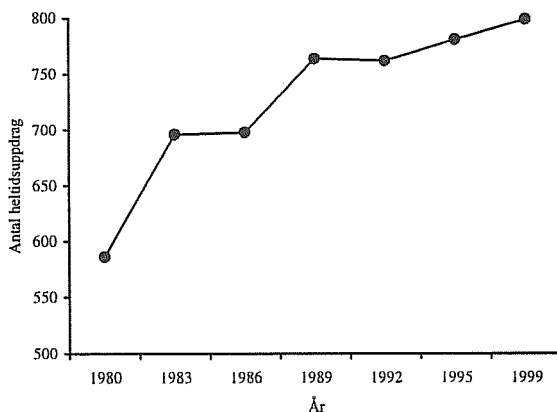
Resultatet går således tvärtemot hypotesen om uppdragsdriven professionalisering, det vill säga att ett minskat antal kommunpolitiker leder till ökad politisk professionalisering. Däremot stödjer resultatet uppfattningen att utvecklingen är verksamhetsdriven.

Deltidsavlönade och samtliga professionella politiker

Om intresset istället vänds mot de deltidsvälönade politikerna (den streckade linjen) finner vi att antalet deltidsvälönade politiker har ökat starkt sedan år 1980 (+268 deltidsvälönade politiker). Summeras antalet hel- och deltidsuppdrag finns 939 förtroendevalda i Sveriges kommuner som arbetar professionellt med politik. Under 1990-talet – under den nya kommunallagen – har ökningen av deltidsvälönade varit lika stor som under 1980-talet.

En orsak till att deltidsvälönade politiker ersatt heltidsvälönade kan vara den mer splittrade partipolitiska situationen i kommunerna. Allt fler partier krävs för att forma en styrande majoritet. Ett resultat av de förhandlingar som föregår bildandet av den styrande majoriteten är att de välönade politiska uppdragen måste delas upp på fler partier, varför de omvandlas från heltids- till deltidsuppdrag. Men detta är inte hela förklaringen. Om deltidstjänsterna omräknas till heltidstjänster visar det sig att det totala antalet välönade politiska uppdrag motsvarar 799 heltider. År 1989 motsvarade de välönade politiska uppdragen 764 heltider. Under 1990-talet har de välönade politiska uppdragen således ökat med 35 heltider (se figur 5).

Figur 5 Hel- och deltidsvälönade kommunalpolitiska uppdrag omräknat i antal heltidsuppdrag år 1980 – 1999.

Verksamhetsdriven professionalisering

Kommunpolitikens professionalisering har således inte avstannat. Men expansionstakten har minskat och bytt karaktär. Det är främst de deltidslönade politikerna som blivit fler. Men den huvudsakliga expansionen av hel- och deltidsanställda politiker har föregått det minskade antalet kommunala uppdrag. Det innebär att hypotesen om att politikens professionalisering är verksamhetsdriven får stöd medan hypotesen om uppdragsdriven utveckling inte får stöd: för att styra verksamheten tillsätts först fler avlönade politiker, varefter många uppdrag som besätts av fritidspolitiker avskaffas. Om antagandet att ett ökat antal professionella politiker leder till ett minskat antal förtroendevalda stämmor är professionaliseringen en fara för deltagaridealet i den lokala representativa demokratin. Men tyvärr kan inte detta test bringa klarhet i detta spørsmål.

I samband med diskussionen om minskningen av antalet kommunalpolitiska uppdrag är uppdragsdriven eller verksamhetsdriven är det viktigt att komma ihåg de förändrade vilkor som inträffade i och med den nya kommunallagen. Möjligheterna för kommunerna att själva välja politisk organisation var mer begränsade före 1992. Detta kan naturligtvis påverka tidpunkten för minskningen av antalet förtroendeuppdrag i kommunerna. I sin tur kan det påverka slutsatsen om utvecklingen är uppdragsdriven eller verksamhetsdriven. Men så är inte fallet. Under 1970-talet och 1980-talet – då den gamla kommunallagen var i bruk – professionaliserades kommunalpolitiken utan att antalet politiska uppdrag minskade i kommunerna. Det är således inte minskningen av antalet uppdrag som orsakat professionaliseringen. Stödet för att minskningen av antalet kommunalpolitiska uppdrag inte är uppdragsdriven står sig således.

Parti

I det följande presenteras en analys av olika gruppers representativitet. Men representation sker främst genom partier. En studie av representativitet bör därför som bakgrund även belysa genomslaget för partiernas valresultat för olika typer av kommunala uppdrag. *Hur väl överensstämmer partiernas representation med deras valresultat?*

I tabell 10 presenteras en sammanställning över uppdragen fördelade på parti och partiernas valresultat. Vid en jämförelse mellan utfall i form av antal kommunala uppdrag och valresultatet finner vi att skillnaden är mycket liten. I stort avspeglar fördelningen av de kommunala uppdragen partiernas valresultat. Undantaget är att socialdemokraterna och centerpartiet är något överrepresenterade och moderaterna underrepresenterade. Förhållandet förklaras av partiernas styrkepunkter: socialdemokraterna och särskilt centerpartiet är starka i små kommuner med få väljare per mandat, moderaterna är starka i storstäder med många väljare per mandat.

Tabell 10 Andel kommunala förtroendeuppdrag, kommunfullmäktigeledamöter och röster i kommunfullmäktigevalet efter parti (procent).

Parti	Kommunala uppdrag	Kommunfullmäktigeledamöter	Kommunfullmäktigevalet
Vänsterpartiet	9	10	10
Socialdemokraterna	38	37	35
Miljöpartiet	4	4	5
Centerpartiet	12	12	8
Folkpartiet	6	5	6
Kristdemokraterna	8	8	8
Moderaterna	19	19	22
Övriga	4	5	5
Partipolitiskt obundna	(0,1)	–	0
Summa procent	100	100	99
Antal uppdrag	68 474	13 391	

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Parti och position

Hur väl överensstämmer partiernas valresultat med uppdragsfördelningen om de kommunala uppdragen fördelas på olika positioner i de olika organen? Resultatet är beroende av om partierna ingår i den styrande majoriteten eller tillhör minoriteten i kommunen. Ett parti som ofta ingår i kommunernas styrande majoritet erhåller extra många positioner som ordförande. I tabell 11 redovisas partiernas uppdragsinnehav efter positionerna ordförande, vice ordförande, övriga ledamöter och ersättare.

Tabell 11 Partiernas uppdragsinnehav efter position (procent).

Position	Parti									Summa procent	Antal uppdrag
	<i>v</i>	<i>s</i>	<i>mp</i>	<i>c</i>	<i>fp</i>	<i>kd</i>	<i>m</i>	<i>övr</i>	<i>opol</i>		
<i>Ordförande</i>	2	53	1	14	4	3	19	3	0	99	3 044
<i>Vice ordförande</i>	6	41	1	13	5	6	23	3	0	98	4 121
<i>Övriga ordinarie</i>	10	36	4	11	6	9	19	5	0	100	30 559
<i>Ersättare</i>	9	37	5	12	7	8	18	5	0	101	30 750
<i>Kommunfullmäktigevalet</i>	10	35	5	8	6	8	22	5	0	100	

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Socialdemokraterna och centerpartiet är överrepresenterade vad gäller innehav av ordförandeposter och vice ordförandeposter. Moderaterna är överrepresenterade vad gäller vice ordförandeposter och underrepresenterade vad gäller ordförandeposter. Vänsterpartiet och miljöpartiet är tämligen underrepresenterade vad gäller ordförandeposter och vice ordförandeposter. Resultatet speglar det förhållande som råder i många kommuner efter valet år 1998; de styrs av socialdemokratiskt ledda majoriteter. I många landsbygdskommuner spelar centerpartiet en betydande roll, varför även de har erhållit relativt många höga positioner. Moderaterna är däremot oftast det största oppositionspartiet, varför det har fallit på deras lott att inneha många vice ordförandeposter.

Parti och uppdragsnivå

I vad mån partierna finns representerade på olika uppdragsnivåer i kommunerna framgår av tabell 12.

Tabell 12 Uppdragsnivå: förtroendevald i nämnd, kommunfullmäktige, kommunstyrelse och heltidsavlönad politiker efter parti (procent).

Uppdragsnivå	Parti								Summa procent	Antal uppdrag
	<i>v</i>	<i>s</i>	<i>mp</i>	<i>c</i>	<i>fp</i>	<i>kd</i>	<i>m</i>	<i>övr</i>		
<i>Heltidsavlönad</i>	3	57	1	12	2	3	20	2	100	527
<i>Kommunstyrelse</i>	9	38	5	12	6	8	18	5	101	7 081
<i>Nämnd</i>	8	39	4	12	6	8	19	4	100	40 330
<i>Kommunfullmäktige</i>	10	35	5	12	6	8	19	5	100	21 059
<i>Kommunfullmäktigevalet</i>	10	35	5	8	6	8	22	5	100	

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Resultatet i tabell 12 visar också att socialdemokraterna innehar ledande positioner i de flesta kommuner. Hela 57 procent av samtliga heltidsavlönade uppdrag innehas av socialdemokrater. Centerpartiets styrka i många mindre kommuner innebär att de erhåller relativt god utdelning oberoende av uppdragsnivå. I ungefär motsvarande mån är moderaternas representation lägre än partiets andel av rösterna i kommunfullmäktigevalet. De andra partierna tenderar att ha en lägre andel heltidsavlönade representanter än andel röster i valet. Vad gäller övriga uppdragsnivåer överensstämmer representationen tämligen väl med partiernas valresultat.

Ålder: unga och äldre

Vissa grupper har svårt att bli representerade i politiska organ, något som inte är i överensstämmelse med deltagaridealet. Unga, äldre och kvinnor är tre grupper som ofta är underrepresenterade. I det följande är det meningen att undersöka dessa gruppers representation i de kommunala organen. De kommuner som underlättar förverkligandet av deltagaridealet genom att ha en stor politisk organisation kanske därigenom möjliggör för underrepresenterade grupper att få en större representation. *Är det så att många kommunalpolitiska uppdrag innebär att underrepresenterade grupper får en större representation?*

Låt oss börja med att undersöka unga och äldre. Först bör nämnas att det inom politiken finns två faktorer som kan innebära att politikers ålder har betydelse. För det första finns ofta någon form av anciennitetsprincip. På kommunal nivå innebär anciennitetsprincipen att en person som varit kommunalpolitiskt aktiv en längre tid har företräde till en position före en person som varit kommunalpolitiskt aktiv en kortare tid. Eftersom äldre personer oftast varit aktiva längre än yngre innebär det att äldre oftare har mer prestigefyllda positioner än yngre. Men ålder behöver inte alltid gynna den politiska karriären. Ofta finns även ett slags pensioneringsprincip: när en politiker uppnått pensionsåldern ska han eller hon avveckla sin politiska verksamhet (jfr Hagevi 1998).

Ålder och antal uppdrag

I tabell 13 är innehavarna av de kommunala uppdragen fördelade efter ålder. Procentfördelningen av uppdragsinnehavarna kan jämföras med åldersfördelningen bland den valbara befolkningen.

Tabell 13 Åldersfördelning bland innehavarna av kommunala uppdrag i jämförelse med åldersfördelningen i befolkningen (procent).

Ålder	Innehavare av kommunala uppdrag		Den valbara befolkningen	Procentdifferens innehavare av kommunala uppdrag – den valbara befolkningen
	Antal	Procent	Procent	
18–29	3 727	6	19	-13
30–44	15 164	24	27	-3
45–54	20 354	32	18	+14
55–66	20 165	31	16	+15
67–	4 477	7	20	-13
Totalt	63 887	100	100	

Kommentar: Uppgifterna om den svenska befolkningen avser förhållandena den 31 december 1998.

Sammanställningen i tabell 13 visar att unga och äldre är de två i särklass mest underrepresenterade åldersgrupperna, medan mellan 45 och 66 år är starkt överrepresenterat bland kommunpolitikerna (sammanlagt +29 procentenheter). Den kraftiga skillnaden mellan å ena sidan personer som är 66 år och yngre och å andra sidan de som är 67 år och äldre visar att det inom svensk politik finns en ättestupa som sammanfaller med pensionsåldern. Det kan måhända tyckas naturligt att politiker som pensionärer minskar sin aktivitet, precis som de flesta gör i yrkeslivet. En sådan attityd har dock inget gemensamt med deltagaridealet. En tanke med deltagaridealet är ju att alla grupper skall vara representerade, även äldre människor.

Den andra underrepresenterade åldersgruppen bland kommunpolitikerna är de unga, vilket i detta fall avser personer som ännu inte fyllt 30 år. Skillnaden mellan andelen valda unga och andelen unga som är valbara är lika stor som motsvarande skillnad vad gäller de äldre (-13 procentenheter).

Av tabell 13 framgår inte medelåldern på kommunalpolitikerna. Tabellen baseras ju inte på person, utan på uppdrag. Beräknas medelåldern på person finner vi att den genomsnittlige kommunalpolitikern är 50 år. Detta kan jämföras med medelåldern i befolkningen som är 40 år. Om vi räknar bort den del av befolkningen som är under 18 år och således inte valbar är medelåldern 47 år.

Ålder och position

Alla politiska uppdrag rankas inte lika högt. En ordförande har ofta större inflytande än en vanlig ledamot som i sin tur vanligtvis har större inflytande än en ersättare. Bland kommunalpolitikerna inom samma parti kan det finnas en viss konkurrens om dessa poster. För att fördela sådana poster med ett minimum av konflikt används ofta en princip som bygger på någon form av anciennitet, det vill säga hur länge någon varit kommunalpolitiskt aktiv. De som varit aktiva längst tid premieras vid uppdragsfördelningen före dem som har en kortare tid bakom sig. Motiven till detta kan vara många, bland annat att kommunalpolitisk erfarenhet betraktas som viktig. En anciennitetsprincip resulterar ofta i att äldre personer tenderar att inneha de prestigefyllda positionerna på de yngres bekostnad. Det är således inte att förvåna om äldre i pensionsåldern inte är lika underrepresenterade på högt rankade positioner (ordförande och vice ordförande) som unga under 30 år är. I tabell 14 redovisas uppdragsinnehavarnas ålder efter deras position.

Tabell 14 Uppdragsinnehavarnas åldersfördelning efter position (procent).

Position	Ålder					Summa procent	Antal uppdrag	Medel-ålder
	18-29	30-44	45-54	55-66	67-			
<i>Ordförande</i>	1	14	34	44	7	100	2 832	54
<i>Vice ordförande</i>	3	16	33	40	8	100	3 818	53
<i>Övriga ordinarie</i>	5	23	33	32	6	99	28 662	50
<i>Ersättare</i>	8	26	30	28	7	99	28 574	49

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Tabell 14 visar tydligt effekterna av anciennitet och ättestupa. Underrepresentationen för unga är större bland positioner av hög rang än bland positioner av låg rang. Bland ordförandena är endast en av hundra under 30 år. Samtidigt är överrepresentationen för gruppen 55-66 år mycket stor bland ordföranden och vice ordförande. Fyra av tio ledamöter på högt rankade positioner (ordförande och vice ordförande) är 55-66 år. Däremot är endast var fjortonde ordförande över pensionsål-

dern. Som förväntat är andelen äldre förhållandevis jämn oberoende av position, vilket kan förklaras av att ättestupan delvis upphävs av anciennitetsprincipens effekter.

Ålder och verksamhetsområde

Grupprepresentation vad gäller ålder kan även skifta beroende på det kommunala organets ämnesområde. I nämnder som handhar ärenden som rör vad som betraktas som ungdomsfrågor har unga sannolikt lättare att få tillträde än till nämnder som behandlar andra spörsmål. Vad som kan kallas "unga nämnder" bör till stor del finnas inom verksamhetsområden som rör fritid och kultur samt pedagogik. Vidare är det möjligt att nämnder där kommunalpolitisk erfarenhet värderas extra högt också samlar politiker med relativt hög ålder. Ett sådant exempel är kommunrevision, vilket återfinns bland nämnder som inte är verksamhetsanknutna. I tabell 15 redovisas åldersfördelningen i nämnder inom olika verksamhetsområden.

Tabell 15 Åldersfördelningen bland innehavarna av uppdrag inom olika verksamhetsområden (procent).

Verksamhetsområde	Ålder					Summa procent	Antal uppdrag
	18-29	30-44	45-54	55-66	67-		
<i>Kommunfullmäktige</i>	6	24	33	31	6	100	19 944
<i>Kommunstyrelse</i>	4	23	35	34	4	100	6 629
<i>Övriga ej verksamhetsknutna</i>	3	17	28	38	14	100	9 914
<i>Infrastruktur och skydd</i>	6	22	31	34	7	100	10 015
<i>Fritid och kultur</i>	11	24	30	29	6	100	4 057
<i>Pedagogik</i>	10	37	33	18	2	100	6 628
<i>Vård och omsorg</i>	5	22	33	32	8	100	6 370
<i>Övriga</i>	8	25	30	30	7	100	329

Underrepresenterade åldersgrupper har olika stark representation beroende på verksamhetsområde. Unga under 30 år har störst grupprepresentation inom verksamhetsområden som handhar pedagogik samt fritid och kultur. Inom det pedagogiska verksamhetsområdet finns även

många 30-40-åringar – en åldersperiod då många är småbarnsföräldrar. Båda dessa åldersgrupper finns väl företrädade inom verksamhetsområden som förväntas beröra dem själva i extra stor utsträckning. Ett antagande är då att de väljer att engagera sig inom områden som de finner relevanta för sin egen situation. Men det kan även vara så att de placeras inom dessa områden därför att deras partikamrater och kanske de själva anser att de har relativt stor erfarenhet inom dessa verksamhetsområden som bör tas till vara inom politiken. Vilket av dessa alternativ som bäst överensstämmer med verkligheten kan dock inte denna undersökning avgöra. Vad gäller de äldre som passerat pensionsåldern finner vi att 14 procent av politikerna som är engagerade inom övriga ej verksamhetsanknutna områden är 67 år eller äldre. Det är värt att notera att nästan var femte kommunrevisor har uppnått pensionsåldern (18 procent).

Ålder och parti

Låt oss i detta sammanhang även kommentera åldersfördelningen i partierna. Partiernas stöd är inte jämnt fördelat mellan kommunerna. Om partierna har mycket olika åldersstruktur kan ett framgångsrikt parti påverka åldersstrukturen bland de kommunalt förtroendevalda. Däremot brukar partier som nyligen haft framgång i kommunfullmäktigevalet ha relativt många unga och ofta nyvalda ledamöter. Vid en valframgång med fler uppdrag att besätta passar partierna på att introducera unga politiker som stått på tillväxt som kommunalt förtroendevalda. I tabell 16 presenteras en sammanställning över åldersfördelningen för respektive partis förtroendevalda.

Tabell 16 Åldersfördelningen på partiernas uppdragsinnehavare (procent).

Parti	Ålder					Summa procent	Antal uppdrag
	18-29	30-44	45-54	55-66	67-		
<i>Vänsterpartiet</i>	9	35	40	14	3	101	5 635
<i>Socialdemokraterna</i>	5	23	33	33	6	100	24 038
<i>Miljöpartiet</i>	8	30	33	24	5	100	2 762
<i>Centerpartiet</i>	5	24	32	34	5	100	7 596
<i>Folkpartiet</i>	4	18	27	41	10	100	3 970
<i>Kristdemokraterna</i>	6	28	30	28	8	100	5 187
<i>Moderaterna</i>	8	19	28	37	9	101	11 866
<i>Övriga partier</i>	4	24	29	26	17	100	2 750
<i>Partipolitiskt obundna</i>	6	20	31	27	16	100	81

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

De flesta partier uppvisar samma mönster: få unga och äldre men många medelålders. Vänsterpartiet, moderaterna och kristdemokraterna – som alla har lyckade valresultat i ryggen – har också aningen fler förtroendevalda under 30 år än andra partier. Undantaget är miljöpartiet som trots en viss tillbakagång i senaste valet har ganska många unga politiker. En viktig orsak till detta är sannolikt att partiet bildats relativt sent och i sig självt är ungt. Äldre personer har vanligtvis fastare parti-preferenser än yngre, varför de inte attraheras av nya partier i samma utsträckning som yngre (Gilljam & Holmberg 1995). Trots detta är politikerna som representerar något annat parti än de stora rikspartierna förhållandevis till åren komna. Hela 17 procent av dem har nått pensionsåldern. Även de partipolitiskt obundna består till stor del av äldre. De partipolitiskt obundna är som regel kommunrevisorer, vilka ofta passerat pensionsåldern (se ovan).

Unga, äldre och storleken på den politiska organisationen

Ett sätt att försöka förverkliga deltagaridealet är att kommunerna har en stor politisk organisation. *Underlättar en stor politisk organisation för de*

underrepresenterade åldersgrupperna att få en högre andel förtroendevalda? I så fall borde kommuner med stor politisk organisation ha en större andel förtroendevalda som är unga under 30 år men också de som är 67 år och äldre. I tabell 17 finns en sammanställning av uppdragsinnehavarnas ålder i kommuner med olika antal politiska nämnder.

Tabell 17 Uppdragsinnehavarnas ålder efter antal nämnder i kommunen (procent).

Antal nämnder	Ålder					Summa procent	Antal uppdrag
	18-29	30-44	45-54	55-66	67-		
- 6 (liten organisation)	4	26	34	30	6	100	5 622
7	5	24	33	31	7	100	19 196
8 - 10	5	23	33	32	7	100	21 033
11 - 12	7	23	30	33	7	100	13 618
13 - (stor organisation)	10	25	28	30	7	100	4 417
Differens liten - stor organisation	-6	+1	+6	0	+1		

Uppgifterna i tabell 17 ger i stort sett inget stöd för att många politiska nämnder underlättar rekryteringen av underrepresenterade åldersgrupper. Bland dem som är 67 år och äldre finns ingen nämnvärd skillnad beroende på storleken på kommunens politiska organisation. Vad gäller andelen unga förtroendevalda under 30 år finns det en mycket liten skillnad mellan kommuner som har många politiska nämnder och kommuner som har få. I kommuner som har 6 eller färre nämnder är 4 procent av uppdragsinnehavarna unga under 30 år. Detta kan jämföras med kommuner som har 13 eller fler nämnder där 10 procent av uppdragen innehavs av den unga åldersgruppen. Men om hänsyn tas till olika sociala förhållanden i kommunen, så försvagas detta samband högst betydligt till att enbart vara ett par procentenheter. Istället visar det sig att de ungas representation förklaras av att storstäderna och övriga större städer har fler unga människor i sin befolkning, medan mellanstora kommuner och småkommuner samt industri-, landsbygds- och glesbygdskommuner har relativt få invånare som är mellan 18 och 29 år.⁷

⁷ Teoretiskt är det möjligt att kommuner med liten politisk organisation som tidigare haft en stor politisk organisation också haft en ovanligt stor andel av unga, äldre och kvinnor. När

En kritisk synpunkt som nämnts i samband med de krympta politiska organisationerna är att en allt större del av inflytandet centraliseras till kommunstyrelse och professionella politiker. Farhågorna är bland annat att de redan underrepresenterade grupperna är ännu mindre representerade på dessa uppdragsnivåer. I tabell 18 presenteras andelen unga och äldre på fem typer av uppdragsnivåer: nämnder, kommunfullmäktige, kommunstyrelse, deltidsavlönade och heltidsavlönade.

Tabell 18 Unga och äldre efter uppdragsnivå: förtroendevald i nämnd, kommunfullmäktige, kommunstyrelse och heltidsavlönad politiker (procent).

Uppdragsnivå	Ålder		Antal uppdrag
	Unga 18-29	Äldre 67-	
Heltidsavlönade	1	0,4	527
Deltidsavlönade	1	2	412
Kommunstyrelse	4	4	6 629
Kommunfullmäktige	6	6	19 945
Nämnd	6	8	37 313

Tendensen är att andelen för underrepresenterade åldersgrupper minskar ju högre uppdragsnivån är. På nämndnivå är 6 procent av uppdragsinnehavarna unga och 8 procent äldre. Bland de heltidsavlönade är endast 1 procent unga och knappast någon är 67 år eller äldre. Informationen i tabell 18 ger således en delvis ny bild av följderna av en minskad politisk organisation. Det synes som att en minskad politisk organisation och en ökad centralisering av makten till kommunstyrelse och hel- och deltidsavlönade politiker snedvrider representationen än mer för redan underrepresenterade åldersgrupper.

Det är möjligt att en liten politisk organisation hämmar rekryteringen av underrepresenterade grupper till den kommunala eliten. På grund av den krympta organisationen minskar rekryteringsbasen och underrepresenterade grupper får det svårare att ta sig fram. Därför har yngre

---

den politiska organisationen minskat kan dessa gruppers andel ha krympt till mer normala nivåer. I så fall har organisationens storlek samband med andelen unga, äldre och kvinnor i dessa kommuner. Det finns dock inga sådana systematiska avvikelser hos dessa kommuner, varför denna förklaring är osannolik.

och äldres representation i kommunstyrelsen beroende på den politiska organisationens storlek analyserats (redovisas ej i tabell). Resultatet visar att det inte finns något samband mellan åldersfördelningen i kommunstyrelsen och antal nämnder i kommunen. Det samma gäller en analys av sambandet mellan ålder och innehav av ordförandeposter i samtliga av kommunens politiska organ. Det finns således inget stöd för att den politiska organisationens storlek påverkar fördelningen av viktiga maktpositioner mellan åldersgrupperna.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är det nu möjligt att konstatera att unga och äldre är underrepresenterade bland de politiska uppdragsinnehavarna i kommunerna. Däremot är åldersgruppen 45-66 år kraftigt överrepresenterad. Tvärtemot vad en del förespråkare för deltagaridealet hoppas medför inte en stor kommunalpolitisk organisation att de underrepresenterade åldersgrupperna får en ökad representation. Däremot visar undersökningen att det finns få unga och äldre på högre uppdragsnivåer som kommunstyrelse och hel- och deltidsavlönade. En centralisering av inflytande till kommunstyrelse och professionella politiker medför således att allt fler och allt viktigare politiska beslut fattas där stora åldersgrupper nästan saknar representation.

Kvinnor och män

Det är i linje med deltagaridealet att inga samhällsgrupper bör vara systematiskt underrepresenterade i politiska organ. Bland annat därför har under 1990-talet ett relativt starkt fokus riktats mot kvinnors underrepresentation i politiken. De politiska partierna har på olika sätt markerat sitt intresse för att förändra situationen. De senaste åren har andelen kvinnor i flera politiska organ – inklusive de kommunala – ökat. *Är kvinnor alltfjämt underrepresenterade?*

Avsikten är att i det följande undersöka fördelningen av de kommunalpolitiska uppdragen mellan kvinnor och män. Flera delfrågor kommer också att besvaras. *Vilken roll spelar skillnader mellan partierna och mellan olika åldersgenerationer för kvinnorepresentationen? Skiftar andelen kvinnor beroende på nämndens verksamhetsområde?* En tanke med deltagaridealet är att en stor politisk organisation underlättar för underrepresenterade grupper att få delta i kommunalpolitiken.⁸ *Är det färre kvinnor som upprätthåller kommunalpolitiska uppdrag i kommuner med liten politisk organisation än i kommuner med stor politisk organisation?*

Det är inte första gången som kvinnornas andel i kommunalpolitiken analyseras. En av de senaste rapporterna i ämnet kommer från statsvetaren Vicki Johansson (1998). Hon analyserar sambandet mellan omsorgens organisering i en kommun och kvinnorepresentationen i kommunfullmäktige. Hon finner att kommuner som har en relativt omfattande barnomsorg i form av daghem eller kommunala familjedaghem och andra kommunalt lönefinansierade omsorgsformer har en större andel kvinnor i fullmäktige än övriga kommuner. Johansson finner också att den partipolitiska sammansättningen påverkar andelen kvinnor i kommunfullmäktige. I kommunfullmäktige med stor andel socialistiska ledamöter är andelen kvinnor högre än i andra kommunfullmäktige. Dessutom kontrollerar hon vilken effekt kommunens andel industrisysselsatta, förvärvsarbetande kvinnor och högutbildade samt antal mandat i fullmäktige, tätortsgrad och kommunstorlek har på

---

⁸ I tidigare undersökningar av Johansson, V. (1998) har konstaterats att fullmäktige med relativt många mandat inte leder till större andel kvinnor än vad som är fallet i fullmäktige med relativt få mandat.

andelen kvinnor i fullmäktige. Johansson finner att påverkan från dessa faktorer är negligerbar.

Kön och uppdrag

Låt oss börja med andel kommunalpolitiska uppdrag som innehas av kvinnor respektive män. I tabell 19 redovisas antal och andel kvinnor och män på de kommunala uppdragen år 1999.

Tabell 19 Antal och andel kommunala förtroendeuppdrag efter kön.

Kön	Antal	Andel (procent)
Män	40 828	60
Kvinnor	27 568	40
Totalt	68 396	100

Kommentar: Av samtliga uppdrag är 0,2 procent vakanta, varför uppdragsinnehavarens kön inte kan registreras.

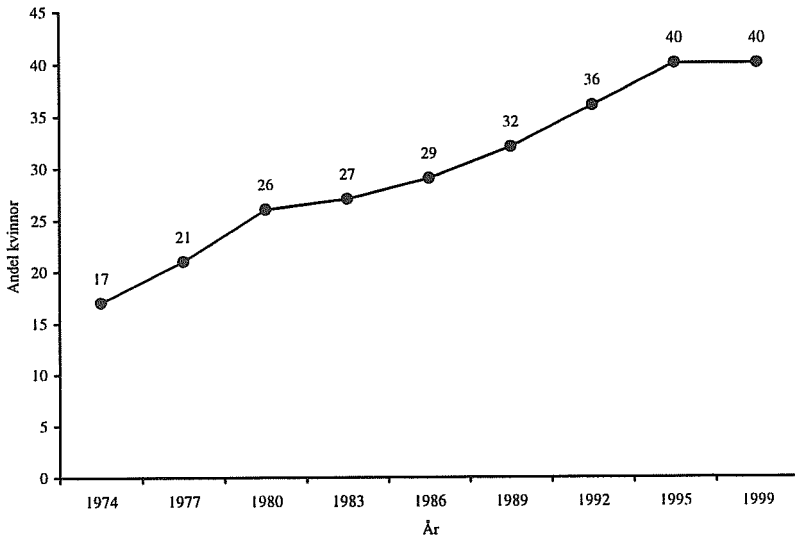
Tabell 19 visar att 40 procent av de kommunalpolitiska uppdragen besätts av kvinnor. Trots de senaste årens debatt finns det alltså betydligt färre kvinnor än män på de kommunalpolitiska posterna. Även om kvinnorepresentationen förbättrats är deltagaridealet om jämn fördelning av uppdragen mellan könen ännu ej uppfyllt.⁹

Frågan inställer sig hur kvinnorepresentationen har utvecklats över tid. I figur 6 redovisas andelen kommunalpolitiska uppdrag som innehas av kvinnor 1974-1999.

---

⁹ Det är inte självklart vad som anses vara en jämn könsfördelning. Inom feministisk forskning talas om att endera könet ska ha en representationsandel på mellan 40 och 60 procentenheter. Det är först då som andelen kvinnor i de politiska organen uppnår en så kallad kritisk massa som kvinnor som grupp antas ha en reell möjlighet att utöva politiskt inflytande (Moss Kanter 1977, Dahlerup 1988). Ur deltagandemokratisk synvinkel är argument om kritisk massa av mindre betydelse. Det är snarare det faktum att en grupp systematiskt underrepresenteras med en femtedel av sin "rättmätiga" proportion som gör att könsfördelningen alltså bör betraktas som ojämn. Det är ju inte så att det ömsom är män och ömsom är kvinnor som har 40

Figur 6 Andel kommunalpolitiska uppdrag som innehas av kvinnor år 1974 – 1999 (procent).

Enligt figur 6 har andelen uppdrag som upprätthålls av kvinnor mer än fördubblats under de senaste 25 åren. I början av 1990-talet var ökningen av kvinnorepresentationen speciellt stark, men mellan 1995 och 1999 har uppgången avstannat då andelen uppdrag som innehas av kvinnor varit tämligen konstant.¹⁰ Även om riktningen på senaste 30 årens förändringar överensstämmer med deltagaridealet så har utvecklingen nu stagnerat.

Kön och parti

Det går inte att låta bli att ställa sig frågan varför uppgången av andelen kvinnor på kommunalpolitiska poster avstannat. En förklaring till den

---

procent av de kommunala uppdragen. Underrepresentationen består av att det alltid är kvinnor som är underrepresenterade.

¹⁰ På grund av avrundning i figur 6 syns inte att andelen uppdrag som innehavs av kvinnor ökat med 0,8 procent mellan 1995 och 1999.

avbrutna uppgången av kvinnorepresentationen kan vara att andelen uppdrag som besätts av kvinnor varierar mellan de politiska partierna. Om partier som vanligtvis har många kvinnor i sina led råkat ut för en valförlust samtidigt som partier med relativt få kvinnor på sina politiska poster gått fram i valet, kan det påverka andelen uppdrag som besätts av kvinnor. Ifall hypotesen stämmer bör de partier som har relativt få kvinnor på sina kommunalpolitiska uppdrag också vara de partier som ökat sin representation bland de kommunalt förtroendevalda i senaste valet. I 1999 års kommunfullmäktigeval var det främst tre partier som hade framgång: kristdemokraterna, moderaterna och vänsterpartiet. Däremot gick det sämre för centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna. Vilken är då partiernas kvinnorepresentation? Sammanställningen i tabell 20 visar uppdragsinnehavarnas kön efter parti.

Tabell 20 Kommunalpolitiska uppdragsinnehavares kön efter parti (procent).

Parti	Kön		Summa procent	Antal uppdrag	Procent-differens
	Kvinnor	Män			
<i>Vänsterpartiet*</i>	44	56	100	6 013	-12
<i>Socialdemokraterna</i>	44	56	100	25 681	-12
<i>Miljöpartiet</i>	47	53	100	2 960	-6
<i>Centerpartiet</i>	38	62	100	8 017	-24
<i>Folkpartiet</i>	40	60	100	4 240	-20
<i>Kristdemokraterna*</i>	37	63	100	5 516	-26
<i>Moderaterna*</i>	35	65	100	12 814	-30
<i>Övriga</i>	34	66	100	3 060	-32
<i>Partipolitiskt obundna</i>	33	67	100	94	-34

Kommentar: Partiets andel av samtliga kommunalpolitiska uppdrag ökade i och med valet 1999.

Av vad som framgår i tabell 20 finns relativt många kvinnor på de poster som besätts av miljöpartiet, vänsterpartiet och socialdemokraterna. Folkpartiet har prickat kvinnorepresentationens riksgenomsnitt (40 procent). Moderaterna, kristdemokraterna, centerpartiet samt övriga små och lokala partier har däremot relativt få kvinnor som representanter.¹¹

¹¹ Enligt en sammanställning som Johansson, V (1998) gjort finns det stor kontinuitet i att vänsterpartiet, socialdemokraterna, miljöpartiet och folkpartiet har en relativt god kvinno-

För att undersöka i vad mån partiernas skiftande valframgång påverkar kvinnorepresentationen måste vi genomföra vissa räkneövningar. Till att börja med delas partierna in i två grupper. De partier vars kvinnoandel är 40 procent eller mer kallar vi för *kjolpartier*, medan de övriga kallas för *byxpartier*. Om vi adderar antalet uppdrag som tillfallit kjolpartierna efter valet 1999 och jämför den summan med motsvarande summa från 1995 erhålls en indikation på hur betydelsefullt partiernas valutslag är för kvinnorepresentationen. Har kjolpartiernas kommunalpolitiska poster minskat och byxpartiernas ökat indikerar det att valutslaget haft betydelse för kvinnorepresentationen i kommunerna.

I kommunfullmäktigevalet år 1995 fick kjolpartierna 62 procent av de kommunala förtroendeposterna. Fyra år senare 1999 erhöll samma partier 57 procent av de kommunala förtroendeposterna. Det är en minskning med 5 procentenheter. Samtidigt ökade byxpartierna med lika mycket. Detta visar att en stor del av den avbrutna uppgången vad gäller kvinnorepresentationen beror på valresultatet. Byxpartier som moderaterna och kristdemokraterna ökade, medan kjolpartier med fler kvinnor minskade, undantaget vänsterpartiet.

Kön och ålder

Inte sällan framförs en generationshypotes som innebär att jämlikhet mellan könen är en tidsfråga. Allt eftersom yngre mer jämlika generationer kommer in på den politiska arenan kommer ojämlikhet mellan könen att rättas till. Stämmer denna generationshypotes skulle deltagaridealets anhängare i detta fall kunna luta sig tillbaka och ta det lugnt och med tillförsikt se tiden an då en underrepresenterad grupp – kvinnor – får en jämställd representation. Tidigare undersökningar har givit indikationer på att generationshypotesen stämmer. Ju yngre uppdragsinnehavarna är, desto vanligare är det att de förtroendevalda är kvinnor. Av de uppdrag som besätts av unga under 30 år har majoriteten upprätthållits av kvinnor (se t.ex. Kommunalt förtroendevalda 1995).

---

representation. De senaste tio åren har dessa partier haft större andel kvinnor i sina fullmäktigegrupper än övriga rikspartier.

Det är dock möjligt att sambandet mellan ålder och kön inte beror på nya förhållanden i yngre generationer. Istället kan förklaringen vara helt eller i alla fall delvis åldersrelaterad. En åldershypotes innebär att kvinnoandelen minskar när den nu unga generationen i framtiden blir äldre. Kvinnor slutar inom politiken eller de nyrekryteringar som inträffar i dessa ålderskategorier sker huvudsakligen bland män. Vi ska inte analysera åldershypotesen, utan blott göra ett begränsat test av generationshypotesen. För att generationshypotesen ska stämma är det ett måste att yngre generationer är mer jämställda än äldre. Är det så? Tabell 21 presenterar könsfördelningen i respektive ålderskategori år 1999.

Tabell 21 Könsfördelning i respektive ålderskategori (procent).

Kön	Ålder				
	18-29	30-44	45-54	55-66	67-
<i>Män</i>	58	54	58	63	74
<i>Kvinnor</i>	42	46	42	37	26
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal uppdrag	3 727	15 164	20 354	20 165	4 476

Bland uppdragsinnehavarna som är under 55 år är könsfördelningen mindre ojämn än bland de som är över 55 år. Men det är inte så att andelen kvinnor ständigt ökar med minskad ålder. Den största andelen kvinnor finns i ålderskategorin 30-44 år där 46 procent av uppdragen besätts av kvinnor. Bland de unga under 30 år är motsvarande andel endast 42 procent. Generationshypotesen tycks alltså ha fått sig en knäck. Kvinnorepresentationen ökar inte ju yngre politikerna är. Trots detta är generationen under 55 år mer jämställd än den som är 55 år och äldre. Men där tycks förändringen stagnerat. Framtiden får utvisa om orsaken är tillfällig (så kallad periodeffekt) eller om jämställdhetsprocessen vad gäller uppdragsfördelningen mellan män och kvinnor kommit i stå.

Enligt tabell 21 är kommunpolitiker över 55 år sällan kvinnor. Därför skulle man kunna tro att de förtroendevalda kvinnornas medelålder är mycket lägre än männens. Kvinnor i kommunalpolitiken tenderar också att vara ett par år yngre än män: medelåldern för kvinnor är 49 år och

för män 51 år. Skillnaden är alltså inte så stor. En orsak till den lilla skillnaden är att yngre kvinnor tenderar att ha något fler uppdrag än yngre män. Åldersskillnaden mellan kvinnor och män uppfattas alltså något överdriven om vi enbart studerat tabell 21.

Kön och verksamhetsområde

Ur deltagaridealets synvinkel är det rimligt att anta att deltagande är viktigt oavsett vilket ämnesområde som saken gäller. Kvinnor och män bör således vara förhållandevis jämnt fördelade på uppdragen i olika organ oavsett vad dessa organ behandlar. Det har dock visat sig att könen ofta är ojämnt fördelade beroende på vilka politiska sakfrågor som de olika politiska organen handhar (Skard 1980; Refsgaard 1990; Skeije 1992; Wängnerud 1997). Kvinnor tenderar att vara tämligen väl-representerade i organ som ansvarar för vård och omsorg samt pedagogiska frågor. Män tenderar att vara överrepresenterade i områden som ansvarar för infrastruktur och skydd. Enligt deltagaridealet borde könsfördelningen vara jämn oberoende sakområde. I tabell 22 presenteras en sammanställning över könsfördelningen inom olika verksamhetsområdens samt kommunfullmäktige och kommunstyrelse.

Tabell 22 Könsfördelningen bland innehavarna av uppdrag inom olika verksamhetsområden (procent).

Verksamhetsområde	Kön		Summa procent	Antal uppdrag
	Kvinnor	Män		
<i>Kommunfullmäktige</i>	41	59	100	21 060
<i>Kommunstyrelse</i>	36	64	100	7 082
<i>Övriga ej verksamhetsknutna</i>	36	64	100	10 931
<i>Infrastruktur och skydd</i>	27	72	99	10 830
<i>Fritid och kultur</i>	44	56	100	4 306
<i>Pedagogik</i>	50	50	100	7 083
<i>Vård och omsorg</i>	58	42	100	6 862
<i>Övriga</i>	36	64	100	329

Kommentar: På grund av avrundning summerar inte alltid procenten till 100.

Kvinnorepresentationen är starkast inom vård och omsorg samt pedagogiska verksamhetsområden. Män är extra överrepresenterade i nämnder som behandlar infrastruktur och skydd. Skillnaden i andelen kvinnor på posterna i verksamhetsområdet vård och omsorg och verksamhetsområdet infrastruktur och skydd är 31 procentenheter. Det innebär att dubbelt så stor andel av uppdragen besätts av kvinnor inom vård och omsorg som inom infrastruktur och skydd. Detta överensstämmer inte med deltagaridealet om jämn könsfördelning. Inom övriga verksamhetsområden är skillnaderna inte lika stora. Andelen kvinnor pendlar runt det 40-procentiga genomsnittet med en felmarginal på 3-4 procentenheter.

Kön och position

En klassisk feministisk ståndpunkt är att kvinnor har svårt att komma till vid de bord där den verkliga makten finns (Hirdman 1990). En ordförande har ofta större inflytande än vanliga ledamöter som i sin tur för det mesta har större inflytande än ersättare. Uppdrag i kommunstyrelsen eller uppdrag som kommunalråd eller andra hel- och deltidsvärlönde politiska uppdrag är förbundna med stort inflytande. För deltagaridealets anhängare är deltagande bland annat ett sätt att sprida inflytande till alla samhällsgrupper. Det är ett vanligt antagande att underrepresenterade grupper som kvinnor har svårare att erhålla sådana maktpositioner.

Låt oss börja med att undersöka kön och positionerna i de olika nämnderna. *Är det så att kvinnor är speciellt underrepresenterade vad gäller maktpositioner som ordförande eller vice ordförande?* I tabell 23 redovisas uppdragsinnehavarnas kön och position.

Tabell 23 Uppdragsinnehavarnas kön efter position (procent).

Position	Kön		Summa procent	Antal uppdrag
	Kvinnor	Män		
Ordförande	28	72	100	3 044
Vice ordförande	35	65	100	4 121
Övriga ordinarie	41	59	100	30 532
Ersättare	42	58	100	30 748

Ju starkare maktposition, desto färre av uppdragen innehas av kvinnor.¹² Av tabell 23 framgår att störst andel kvinnor finns bland ersättarna, den position vars inflytande rankas lägst, 42 procent kvinnor. Av ordförandeposterna – de starkaste maktpositionerna – besätts endast 28 procent av kvinnor. Sammanställningen visar att kvinnor är underrepresenterade på högt rankade maktpositioner i kommunalpolitiken. Detta strider mot deltagaridealet om jämlik fördelning av inflytande.

Kön och den politiska organisationens storlek

De deltagaridealiska förhoppningarna är att en stor politisk organisation motverkar underrepresentation av annars missgynnade samhällsgrupper. *Är det så att en stor politisk organisation underlättar för kvinnor att få delta i kommunalpolitiken?* Frågan ska besvaras genom att undersöka om det är färre kvinnor som upprätthåller kommunalpolitiska uppdrag i kommuner med liten politisk organisation än i kommuner med stor politisk organisation. Den politiska organisationens storlek mäts genom att räkna antalet nämnder i respektive kommun. Närmare bestämt är det tre frågor som ska besvaras. För det första: *påverkar den politiska organisationens storlek andelen kvinnor på de kommunalpolitiska posterna?* För det andra: *är tendensen att kvinnor verkar inom typiska kvinnliga verksamhetsområden starkare i kommuner med liten politisk organisation än i kommuner med stor politisk organisation?* För det tredje: *är tendensen att färre kvinnor*

¹² Sambandet mellan position och andel kvinnor kvarstår även vid hänsyn till ålder.

innehåller betydelsefulla maktpositioner i kommuner med liten politisk organisation än i kommuner med stor politisk organisation? De maktpositioner vi avser att undersöka är ordförandeposter och uppdrag i kommunstyrelse.

Antal kvinnliga förtroendevalda

Första frågan gäller alltså om det finns ett samband mellan antalet nämnder i kommunen och andelen kvinnor som besätter de kommunalpolitiska posterna. Är det så att kommuner med många nämnder också har större andel kvinnor på sina politiska poster än kommuner med få nämnder? I tabell 24 redovisas uppdragsinnehavarnas kön efter antalet nämnder i kommunen.

Tabell 24 Uppdragsinnehavarnas kön efter antal nämnder i kommunen (procent).

Antal nämnder	Kön		Summa procent	Antal uppdrag
	Kvinnor	Män		
-6 (liten organisation)	40	60	100	5 971
7	40	60	100	20 066
8-10	40	60	100	22 050
11-12	41	59	100	15 117
13- (stor organisation)	44	56	100	5 176
Differens liten - stor organisation	-4	+4		

Den politiska organisationens storlek i kommunen i form av antal nämnder påverkar inte kvinnorepresentationens storlek. I tabell 24 finns knappt någon skillnad på andelen kvinnor och män bland uppdragsinnehavarna beroende på antalet nämnder i kommunen. Resultatet stödjer därmed inte antagandena som är förbundna med deltagaridealet.

Jämlikhet inom olika verksamhetsområden

Den andra frågan gäller om tendensen att kvinnor verkar inom typiska kvinnliga verksamhetsområden är starkare i kommuner med liten politisk organisation än i kommuner med stor politisk organisation. Enligt tabell 23 ovan är verksamhetsområden som innehåller sociala och pedagogiska frågor typiska för kvinnor, medan män är extra överrepresenterade inom verksamhetsområden som behandlar infrastruktur och skydd. Efter en noggrann analys av sambandet mellan antal nämnder i kommunen och könsfördelningen mellan olika verksamhetsområden framkommer dock endast mycket svaga samband: kommuner med 13 eller fler nämnder tenderar att ha aningen mer jämställd fördelning oavsett verksamhetsområde än övriga kommuner. Sambandet kan dock nästan helt förklaras av socioekonomiska förhållanden i kommunen som i sin tur påverkar kvinnors möjlighet att bli förtroendevalda. Det är främst lands- och glesbygdskommuner (som samtidigt tenderar att ha få kommunala nämnder) som tenderar att ha en enahanda fördelning av de kommunalpolitiska uppdragen mellan könen. För att undvika en omfattande och för läsaren tröttande redovisning av ett icke-samband redovisas inte denna analys i tabellform. I detta fall räcker det att konstatera att den deltagaridealiska argumentationen saknar stöd.

Jämlik maktfördelning

Den tredje frågan behandlar om färre kvinnor innehar betydelsefulla maktpositioner i kommuner med liten politisk organisation än i kommuner med stor politisk organisation. Det finns en risk att en liten politisk organisation hämmar rekryteringen av kvinnor till den kommunala eliten. På grund av den krympta organisationen minskar rekryteringsbasen och kvinnor kan få det svårare att ta sig fram. De maktpositioner vi avser att undersöka är ordförandeposter i samtliga kommunala organ och dessutom uppdrag – både ledamöter och ersättare – i kommunstyrelse.

Inte heller denna gång stöds antaganden som grundas i deltagar-idealet. Vad gäller fördelningen av ordförandeposterna mellan kvinnor och män beroende på den politiska organisationens storlek kan rapporteringen klaras av snabbt då skillnaden är försumbar: i kommuner med 6 nämnder eller färre innehas 31 procent av ordförandeposterna av kvinnor, medan 33 procent av ordförandeposterna innehas av kvinnor i kommuner med 13 nämnder eller fler. Inte heller denna analys redovisas därför i tabellform.

Kommunstyrelsen har en central maktposition i en kommun. Är det så att elitrekryteringen av kvinnor blir lidande av en liten politisk organisation? Ett sådant antagande skulle få stöd om andelen kvinnor i kommunstyrelsen är mindre i kommuner med få politiska nämnder än i kommuner med många politiska nämnder. I tabell 25 presenteras könsfördelningen i kommunstyrelserna efter antal nämnder i kommunen.

Tabell 25 Könsfördelning bland ledamöter och ersättare i kommunstyrelse efter antal nämnder i kommunen (procent).

Antal nämnder	Kön		Summa procent	Antal uppdrag
	Kvinnor	Män		
-6 (liten organisation)	32	68	100	898
7	34	66	100	2 525
8-10	35	65	100	2 264
11-12	39	61	100	1 196
13- (stor organisation)	44	56	100	195
Differens liten - stor organisation	-12	+12		

Enligt tabell 25 finns det en tendens att kommuner med en liten politisk organisation har färre kvinnor i kommunstyrelsen än kommuner med stor politisk organisation. Resultatet ger ett visst stöd åt att en liten politisk organisation missgynnar elitrekrytering av kvinnor i kommunerna. Det bör noteras att sambandet kvarstår efter en kontroll av olika socioekonomiska egenskaper i kommunerna. Här tycks således deltagaridealets anhängare få vatten på sin kvarn, även om det inte är stridström med vatten: kvinnor missgynnas till viss del i rekryteringen till centrala maktpositioner om kommunen har en liten politisk organisation i form av få politiska nämnder.

Kön och uppdragsnivå

I samband med de krympta politiska organisationerna oroas deltagar-idealets anhängare för att en allt större del av inflytandet centraliseras till kommunstyrelse och professionella politiker. *Farhågorna rör bland annat om kvinnor blir mer underrepresenterade på de högre uppdragsnivåerna dit inflytande centraliseras.* Om så är fallet innebär det att andelen kvinnor är mindre ju högre uppdragsnivån är. I tabell 26 presenteras andelen kvinnor och män på fem typer av uppdragsnivåer med stigande nivå: nämnder, kommunfullmäktige, kommunstyrelse, deltidsavlönade och heltidsavlönade.

Tabell 26 Uppdragsnivå: förtroendevald i nämnd, kommunfullmäktige, kommunstyrelse och heltidsavlönad politiker efter kön (procent).

Uppdragsnivå	Kön		Summa procent	Antal uppdrag
	Kvinnor	Män		
Heltidsavlönad	28	72	100	527
Deltidsavlönad	40	60	100	412
Kommunstyrelse	36	64	100	7 078
Kommunfullmäktige	41	59	100	21 031
Nämnd	41	59	100	40 287

I stort visar tabell 26 att andelen kvinnor minskar när uppdragsnivån blir högre.¹³ Av de heltidsavlönade politikerna är nästan tre fjärdedelar män och lite drygt en fjärdedel kvinnor. Detta kan jämföras med könsfördelningen i de folkvalda kommunfullmäktige som är betydligt jämnare: 60 procent män och 40 procent kvinnor. Deltidsavlönade politiker utgör dock ett undantag från tendensen med allt färre kvinnor på allt högre uppdragsnivå. Orsaken till detta är att kommuner med få heltidsavlönade uppdrag främst besätter dessa med män, medan de mindre prestigefyllda deltidsavlönade uppdragen istället tillfaller kvinnor.

¹³ Sambandet mellan uppdragsnivå och andel kvinnor kvarstår även vid hänsyn till ålder

Sammanfattning

Det är dags att sammanfatta analyserna av fördelningen av de politiska uppdragen mellan könen och hur denna fördelning förhåller sig till deltagaridealet. I och med tillsättningen av förtroendevalda efter kommunfullmäktigevalen år 1998 har utvecklingen mot en jämnare fördelning av de kommunala uppdragen mellan kvinnor och män stagnerat. Den ständiga uppgången av andelen kvinnor på kommunala poster har avstannat vid att 40 procent av uppdragen besätts av kvinnor. En viktig orsak till stagnationen är att partier som hade ett lyckosamt kommunfullmäktigeval år 1998 inte besätter sina nyerövrade uppdrag med kvinnor i samma utsträckning som de partier som inkasserade en valförlust brukar göra.

Kvinnor är speciellt starkt underrepresenterade vad gäller maktpositioner som ordförandeposter, uppdrag i kommunstyrelse och heltidsavlönade uppdrag (kommunalaråd och liknande). En förhoppning med deltagardemokrati är att underrepresentation kan motverkas genom att kommunen har en stor politisk organisation. Så är dock inte fallet, undantaget ett fall av elitrekrytering. Kommuner med en stor politisk organisation tenderar ha något större andel kvinnor i kommunstyrelsen än kommuner med en relativt liten politisk organisation. Stor politisk organisation tycks till viss del gynna elitrekryteringen av kvinnor.

Revolution, slakt eller reform?

Meningarna går isär när den politiska och demokratiska utvecklingen i kommunerna diskuteras. En del har talat om revolution. Andra som värnar ett deltagarideal har varnat om att demokratiska värden är i fara och benämnt utvecklingen som nämndslakt. En mer positiv beskrivning gör de som talar om demokratisk reform och ökad politiskt styrning. Efter att systematiskt gått igenom den politiska organisationen och de politiska uppdragen i landets kommuner är det dags att ställa resultaten mot undersökningens grundläggande fråga. *Ger resultaten stöd åt de negativa beskrivningar av förändringarna i kommunernas politiska organisation?* Svaret är blandat: både ja och nej.

Minskad politisk organisation

År 1992 trädde den nya kommunallagen i kraft. I och med den fick de enskilda kommunerna mycket stor frihet att själva bestämma sin politiska organisation. Ett resultat har blivit en påtaglig förändring av den kommunala organisationen. Var fjärde politisk nämnd har avskaffats. Ungefär 15 000 kommunalpolitiska uppdrag har försvunnit. Antal kommunala förtroendeuppdrag per person ökar. Trots detta finns alltså jämt en högst påtaglig mängd kommunala förtroendeuppdrag. I Sveriges finns cirka 68 500 uppdrag i kommunfullmäktige, kommunstyrelse och kommunala nämnder.

Professionalisering

Den lokala politiken professionaliseras i allt större utsträckning. Idag har 279 av 289 kommuner heltidsavlönade politiker. Summeras både hel-

och deltidsavlönade motsvarar resultatet ungefär 800 avlönade politiska heltidsuppdrag i landets kommuner.

En förklaring till det ökade antalet professionella politiker skulle kunna vara att när antalet kommunala uppdrag minskar, koncentreras uppgifterna till ett fåtal politiker som då får så mycket att göra att de blir hel- eller deltidsavlönade professionella politiker. Om denna hypotes stämmer ska först antalet kommunalpolitiska uppdrag minska, vilka sedan ersätts av professionella politiker. Denna hypotes får dock inte stöd. Den stora ökningen av antalet professionella politiker sker innan antalet politiska uppdrag minskar i kommunerna. Istället tycks politikens professionalisering vara framdriven av den kommunala verksamhetens tillväxt. För att kunna politiskt styra kommunerna tillsätts professionella politiker. Dessa tar – tillsammans med opolitiska tjänstemän – efterhand över uppgifter från fritidspolitikerna. Det är också möjligt att när de politiska uppgifterna väl är samlade till de professionella politikerna krymper kommunens politiska organisationen i övrigt och antalet förtroendeuppdrag minskar. Om tillväxten av professionella politiker i sig förklarar det minskade antalet kommunalt förtroendevalda är inte prövat i denna undersökning. Men om det finns ett samband mellan professionalisering och allt färre kommunpolitiker, borde professionaliseringen orsaka det minskade antalet politiker, inte tvärtom.

Förklaringar

Varför har vissa kommuner färre förtroendeuppdrag än andra? Enligt undersökningens resultat är det inte främst ekonomiska kriskommuner som krymper sin politiska organisation. Istället är det främst små kommuner med färre än 10 000 invånare som valt att ha en liten politisk organisation. Ett rimligt antagande är att små kommuner vill ha en kostym som de tycker passar, det vill säga en liten politisk organisation. Att minska kostnader kan förvisso vara ett motiv för att minska den politiska organisationen, men en sådan minskning har inget samband mellan någon ekonomisk kris i sig. I alla fall inte i objektiv mening. Det

är möjligt att politikerna i kommunerna upplever den ekonomiska situationen så knaper att de eventuella demokratiska värden som man kan vinna med många förtroendevalda anses vara för kostsamma. Ett sådant resonemang bottnar dock i en politisk värdering av deltagaridealet inom den lokala representativa demokratin.

Demokratiska problem

När den politiska organisationen minskar finns det då anledning att oroa sig för att underrepresenterade grupper får det svårare att bli förtroendevalda? Vi undersökte tre traditionellt underrepresenterade grupper: kvinnor, unga och äldre. Om storleken på den politiska organisationens påverkade andelen av de underrepresenterade grupperna borde kommuner med få nämnder också ha relativt få kvinnor, unga och äldre i jämförelse med kommuner med många nämnder.

Om vi antar att ett minskat antal politiska uppdrag i en kommun visar på en centralisering av inflytandet till kommunstyrelsen och professionella politiker visar studien att den politiska organisationens storlek är väsentlig för underrepresenterade gruppers möjlighet att delta i den kommunala politiken.

I kommunerna är kvinnor, unga och äldre extra mycket underrepresenterade bland heltidsavlönade politiker. Det innebär att en stor andel av besluten tas på en nivå där kvinnor, unga och äldre sällan är beslutsfattare. En minskad politisk organisation riskerar således medföra en centralisering av inflytande till uppdrag där underrepresenterade grupper har det svårare att få tillträde. Dessutom visar undersökningen att kvinnor i kommuner med en liten politisk organisation tenderar att vara lite mer underrepresenterade i kommunstyrelserna än i andra kommuner. I övrigt visar resultaten inte någon skillnad mellan de underrepresenterade gruppernas deltagande i kommunalpolitiken beroende på den politiska organisationens storlek. Slutsatsen är dock att en minskad politisk organisation i kombination med en ökad centralisering av makten till kommunstyrelse och professionella politiker snedvrider representationen än mer för redan underrepresenterade åldersgrupper.

För underrepresenterade grupper som kvinnor, unga och äldre innebär således en liten politisk organisation negativa konsekvenser när det gäller att få tillträde till de centrala beslutsarenorna. Det är i och för sig möjligt att det finns andra faktorer som underlättar för underrepresenterade grupper att i större utsträckning bli invalda i kommunstyrelser och eller bli professionella politiker. Denna undersökning kan inte analysera det problemet utan frågan får sändas vidare till framtida forskning.

Nya ideal?

Revolutionen i Ragunda har spritt sig över landet. Efter det att den nya kommunallagen infördes har antalet kommunalpolitiker och politiska uppdrag minskat påtagligt. Det har dock inte inneburit att alla de farhågor som anhängarna av deltagaridealet haft besannats. Överlag har inte underrepresenterade grupper det svårare att bli representerade i kommuner med få kommunala uppdrag än i kommuner med många uppdrag. Men en del problem har kunnat skönjas. Främst gäller det att underrepresenterade grupper har det svårt att komma fram till de arenor där allt fler av besluten samlas. Dessutom har uppdragskoncentrationen ökat. Detta är två viktiga demokratiska problem som det minskade antalet förtroendeuppdrag medfört.

En fråga som hänger i luften är i vad mån kommunernas beslutsfattare är intresserade av ett utbrett politiskt deltagande med många förtroendevalda. Kanske håller den svenska lokala representativa demokratin på att byta ideal, ett byte från deltagarideal till ett väljarinriktat ideal? Deltagaridealet betonar deltagande i olika organ mellan valen mer än i det väljarinriktade idealet. Om vi begränsar oss till den representativa demokratin förordar deltagaridealet många förtroendeuppdrag och många politiker för att så många som möjligt ska kunna delta som förtroendevalda politiker. Ett inflytande spritt på många deltagare anses enligt deltagaridealet vara viktigare än klart ansvar inför väljarna. Det väljarinriktade idealet poängterar att medborgarnas vilja ska kanaliseras genom kommunfullmäktigevalen mer än vad deltagaridealet gör. De

direktvalda politikerna i kommunfullmäktige och dess "regering" kommunstyrelsen ska inför väljarna vara ansvariga för hela den kommunala verksamheten.¹⁴

De argument som används för ett minskat antal nämnder och kommunpolitiker är i hög grad förenliga med det väljarinriktade idealet. Färre politiska nämnder och förtroendevalda anses öka den politiska styrningen och gör verksamheten mer överskådlig (se t.ex. Montin 1996; Göteborgs-Posten 1997-06-09). Ofta kombineras detta argument med åsikten att det i de olika nämnderna ändå enbart finns förkämpar för den egna verksamheten som inte är intresserade av att ta hänsyn till det allmänna bästa. Det är enligt detta synsätt bättre att koncentrera makten till kommunstyrelsen där politiker med ansvar för hela den kommunala verksamheten kan väga in alla för- och nackdelar när de fattar beslut.

Är det deltagaridealet i gungning? Vinner det väljarinriktade idealet mark i landets kommuner? Att svara på dessa frågor är en viktig för att vi ska kunna veta vart den svenska demokratin är på väg.

---

¹⁴ Till den kommunaldemokratiska utvecklingen vad gäller medborgarnas politiska deltagande kan också fogas de politiska partiernas sjunkande medlemsantal och aktivitetsnivå (Håkansson, A. 1995; Widfeldt 1997). Även den partipolitiska utvecklingen ligger i linje med att deltagardemokratin tappar terräng (jfr Gilljam & Möller 1996).

Referenser

- Amná, E. *Demokrati och fria folkviljor*. Demokratiutredningens seminarium i Västerås 1999-04-21. <http://www.demokratitorget.gov.se/>. Hämtat 2000-01-12.
- Barber, B. (1984) *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*. Los Angeles: University of California Press.
- Betänkande 1990/91:KU38*. Riksdagens konstitutionsutskott. Stockholm: Fritzes.
- Boström, B-O. (1988) *Samtal om demokrati*. Lund: Doxa.
- Dagens Nyheter* 1992-06-10.
- Dahlerup, D. (1988) From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics. *Political Studies*, vol 4, sid. 275-298.
- Gilljam, M. & Holmberg, S. (1995) *Väljarnas val*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Gilljam, M. & Möller, T. (1996) "Från medlemspartier till väljarpartier." I *På medborgarnas villkor. En demokratisk infrastruktur. Bilaga till betänkande av Demokratiutvecklingskommittén*. SOU 1996:162. Stockholm: Fritzes.
- Gould, C. (1988) *Rethinking Democracy. Freedom and Social Cooperation in Politics, Economy and Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Göteborgs-Posten* 1997-06-09.
- Hagevi, M. (1998) *Bakom riksdagens fasad*. Göteborg: Akademiförlaget Corona.
- Hagevi, M. (1999) *Kommunalt förtroendevalda 1999. Teknisk rapport*. CEFOS Arbetsrapport 22. Centrum för forskning om offentlig sektor, Göteborgs universitet.
- Held, D. (1987) *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hirdman, Y. (1987) "Makt och kön." I Petersson, O. (red). *Maktbegreppet*. Stockholm: Carlssons.
- Hit – men inte längre*. Departementsserien A 1986:5. Delrapport från utredningen om kvinnorepresentation.
- Holmberg, S. (1999) *Representativ demokrati*. SOU 1999:64. Demokratiutredningen skrift nr 24. Stockholm: Fakta info direkt.
- Håkansson, A. (1995) "Kris för de svenska partierna?" *Statsvetenskaplig Tidskrift*. Vol. 98, sid. 45-51.
- Jarl, M. (1999) Brukardeltagandets demokratiska tvetydighet. Uppsats. *Nordiska statsvetarkongressen: XI*. Uppsala.
- Johansson, S. (1971) *Politiska resurser. Om den vuxna befolkningens deltagande i de politiska beslutsprocesserna*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Johansson, V. (1998) "Samhällelig organisering av omsorg och kvinnors andel i lokala parlament." *Kommunal ekonomi och politik*. Vol. 2, sid. 19-42.
- Kommunaktuellt* 1997-06-05.
- Kommunallagen, ändring*. SFS 1999:621, Justitiedepartementet. Stockholm; Fritzes.
- Kommunalt förtroendevalda 1995. Del I. Fördelningen på nämnder, andel kvinnor, ålder, parti m.m.* (1996) Stockholm: Kommentus förlag.
- Lewin, L. (1970) *Folket och eliterna. En studie i modern demokratisk teori*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

- Mill, J.S. (1861/1992) "Considerations On Representative Government." In Mill, J.S. *On Liberty And Other Essays*. Oxford: Oxford University Press, sid. 202-467.
- Montin, S. (1996) *Kommunala förnyelseproblem. Bilaga 1 till slutbetänkande av Kommunala förnyelsekommittén*. SOU 1996:169. Stockholm: Fritzes.
- Montin, S. (1998) *Lokala demokratiexperiment – exempel och analyser*. SOU 1998:155. Stockholm: Fritzes.
- Moss Kanter, R. (1977) *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.
- Nagel, J. (1987) *Participation*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Nerikes Allehanda* 1999-09-28.
- Norris, P. (1996) "Legislative Recruitment." I LeDuc L.; Niemi R. & Norris, P. (red). *Comparing Democracies. Elections and Voting in Global Perspectiv*. London: Sage Publications.
- Olsen, J. (1991) *Svensk demokrati i förändring*. Stockholm: Carlssons.
- Organisations-, styr- och verksamhetsformer i kommuner och landsting*. Rapport nr 1999:38. Stockholm: Statskontoret.
- Pateman, C. (1970) *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Petersson, O. (1987) *Metaforernas makt*. Stockholm: Carlssons.
- Petersson, O.; Hermansson, J.; Micheletti, M.; Teorell, J. & Westholm, A. (1998) *Demokratirådets rapport 1998. Demokrati och medborgarskap*. Stockholm: SNS förlag.
- Petersson, O.; Westholm, A. & Blomberg, G. (1989) *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlssons.
- Raaum N. (1995) "Women in local democracy." I Karvonen L. & Selle P. (red). *Women in Nordic Politics. Closing the gap*. Aldershot: Dartmouth.
- Refsgaard, E. (1990) "Tæt ved toppen." In Dahlerup, D. & Hvidt, K. *Kvinder på Tinge. Kvinder i landspolitik i 75 år*. Copenhagen: Rosinante.
- Rousseau, J-J. (1762/1968). *The Social Contract*. London: Penguin Books.
- Schumpeter, J. (1976) *Capitalism, Socialism and Democracy*. London: Routledge.
- Skard, T. (1980) *Utvalgt til Stortinget. En studie i kvinners frammarsj og menns makt*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Skeije, H. (1992) *Den politiske betydningen av kjønn. En studie av norsk topp-politikk*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Strömberg, L. & Westerståhl, J. (1984) *The New Swedish Communes. A Summary of Local Government Research*. Stockholm: Liber.
- Strömberg, L. (1974) *Väljare och valda. En studie av den representativa demokratin i kommunerna*. Kommunforskningsgruppens avhandlingsserie nr 32. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet (doktorsavhandling, stencil).
- Szücs, S. (1998) *Democracy in the Head. A Comparative Analysis of Democratic Leadership Orientations Among Local Elites in Three Phases of Democratization*. Centrum för forskning om offentlig sektor, Göteborgs universitet.

- Warren, M. (1992) Democratic Theory and Self-Transformation. *American Political Science Review*, vol 86, sid. 8-23.
- Westerståhl, J. (1985) "Om representation." I *Folkstyrelsekommittén. Makten från folket. 12 uppsatser om folkstyrelsen*. Stockholm: Liber Allmänna förlaget, sid. 21-31.
- Widfeldt, A. (1997) *Linking Parties with People? Party Membership in Sweden 1960-1994*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Wängnerud, L. (1997) "Varannan damernas och riksdagen utskott." I Mattson, I. & Wängnerud, L. *Riksdagen på nära håll*. Stockholm: SNS förlag, sid. 135-156.
- Ysander, B-C. (1987) "Politik och marknad i offentlig sektor." I Södersten, B. *Marknad och politik. Strukturer och problem i svensk ekonomi*. Lund: Dialogos Economics, sid. 167-206.
- Åtgärder för att stärka den medborgerliga insynen och deltagandet i den kommunala demokratin*. Dir. 1999:98, Justitiedepartementet. Stockholm: Fritzes.

Bilaga 1: Kommungruppsindelning

Definitioner av kommungrupper

I denna rapport hänvisas ibland till socio-ekonomiska egenskaper i kommunerna. En sådan kommungruppsindelning bygger på folkmängd, läge, tätortsgrad, invånare/km² och näringsstruktur. Denna rapport har använt följande kommunindelning.

1. <i>Storstäder</i>	Kommuner med fler än 200 000 invånare.
2. <i>Förortskommuner</i>	Kommuner med fler än 50 procent utpendlare av nattbefolkningen och bland pendlarna är den vanligaste destination en storstad.
3. <i>Större städer</i>	Kommuner med mellan 60 000 och 200 000 invånare med en utpendling som understiger 50 procent av nattbefolkningen.
4. <i>Offentliga tjänstekommuner</i>	Kommuner med minst 34,9 procent tjänstemän sysselsatta inom offentlig sektor, med fler än 5 invånare/km ² samt med högst 6,5 procent av nattbefolkningen sysselsatta inom jord- och skogsbruk.
5. <i>Industrikommuner</i>	Kommuner med mer än 39 procent industrissysselsatta och under 6,5 procent sysselsatta inom jord- och skogsbruk.
6. <i>Landsbygdskommuner</i>	Kommuner med minst 6,5 procent sysselsatta inom jord- och skogsbruk och med mer än 5 invånare/km ² .
7. <i>Glesbygdskommuner</i>	Kommuner med färre än 5 invånare/km ² och en tätortsgrad som är lägre än 80 procent.
8. <i>Mellankommuner</i>	Övriga kommuner med mellan 20 000 och 60 000 invånare.
9. <i>Småkommuner</i>	Övriga kommuner med mellan 5 000 och 20 000 invånare.

Variabler för kommungruppsindelning

Kommun- typ	Kommun- kod	Kommun	Befolkning		Tätorts- grad	Uppend- ling	Nattbefolkning 96		
			1998	Inv/km2 1998			Off- tjänst	Jord o skog	Indu- stri
1	0180	Stockholm	727339	3883,5	100,0	22,9	29,17	0,21	14,11
1	1480	Göteborg	456611	1018,0	98,7	15,6	31,23	0,23	22,43
1	1280	Malmö	251408	1635,7	99,2	16,5	31,12	0,42	20,98
2	0128	Salem	13047	239,0	98,8	80,6	34,00	0,36	22,69
2	0183	Sundbyberg	32487	3683,3	100,0	77,8	27,35	0,23	18,63
2	1230	Staffanstorp	19229	178,5	87,0	73,3	32,87	2,16	24,37
2	1262	Lomma	17683	319,1	92,7	72,2	34,05	1,26	22,71
2	0138	Tyresö	37582	545,5	98,8	71,9	28,00	0,23	19,11
2	0162	Danderyd	29340	1108,8	99,5	71,4	32,98	0,24	11,92
2	1402	Partille	32705	571,9	99,0	70,9	33,03	0,22	23,25
2	1233	Vellinge	29727	209,1	90,5	69,5	29,24	1,50	21,23
2	0163	Sollentuna	56294	1060,6	99,8	69,4	29,43	0,24	16,92
2	0160	Täby	59814	990,1	99,6	68,5	29,87	0,35	14,41
2	0115	Vallentuna	23901	66,5	82,1	68,5	30,08	1,30	17,73
2	0127	Botkyrka	70778	360,4	97,6	67,5	28,21	0,35	21,91
2	0184	Solna	55175	2835,3	100,0	67,3	30,49	0,26	14,94
2	0126	Huddinge	80103	619,2	99,0	67,3	29,73	0,26	19,76
2	1231	Burlöv	14561	774,9	98,2	67,2	29,44	1,15	25,44
2	0139	Upplands-Bro	20366	86,2	89,9	66,3	29,11	1,01	20,25
2	1524	Lerum	34805	134,4	88,3	66,3	31,50	0,65	25,06
2	0123	Järfälla	59123	1103,5	99,7	65,9	28,32	0,61	21,75
2	1263	Svedala	17827	81,4	82,6	65,2	30,22	2,32	27,17
2	0186	Lidingö	39834	1312,1	98,8	64,6	30,47	0,21	13,10
2	1401	Härryda	29131	108,1	84,3	64,2	29,20	0,61	26,10
2	0182	Nacka	72230	757,0	98,8	64,1	30,32	0,26	14,68
2	0125	Ekerö	21259	98,4	67,7	63,7	32,71	2,45	17,89
2	0305	Häbo	17011	119,6	89,5	63,6	24,91	1,02	25,22
2	0187	Vaxholm	8528	149,1	86,7	63,0	36,14	0,51	11,61
2	0120	Värmdö	28378	64,7	71,0	62,7	27,90	0,82	19,90
2	1535	Bollebygd	7924	29,9	56,9	62,5	30,93	0,96	29,60
2	0136	Haninge	66702	146,9	94,5	62,1	28,54	0,50	17,96
2	0117	Österåker	33064	106,7	84,0	61,7	31,49	0,49	18,49
2	0114	Upplands-Väsby	36372	482,5	97,5	60,4	27,25	0,35	21,56
2	1521	Ale	25338	79,6	79,5	60,2	26,31	0,83	35,49
2	1407	Öckerö	11659	458,1	98,8	58,3	26,99	1,31	31,29
2	1481	Möln dal	54743	373,1	94,9	55,7	31,48	0,44	26,37
2	1384	Kungsbacka	62286	102,1	77,3	55,4	29,72	1,49	23,10
2	1264	Skurup	13696	70,0	70,8	52,3	28,49	5,64	26,82
2	1482	Kungälv	36560	100,3	70,0	50,3	29,89	0,93	29,37

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kommun	Befolk- ning		Tätorts- grad	Utpend- ling	Nattbefolkning 96		
			1998	Inv/km2 1998			1995	Off. tjänst	Jord o skog
3	0380	Uppsala	185971	75,5	85,8	19,8	44,81	1,41	16,22
3	0580	Linköping	132089	92,3	89,1	10,6	37,84	1,84	26,43
3	1980	Västerås	124119	129,8	93,8	10,3	29,72	1,06	30,06
3	0581	Norrköping	123049	82,5	89,9	9,6	30,24	1,49	30,70
3	1880	Örebro	121755	88,8	87,4	12,1	38,69	1,72	22,02
3	0680	Jönköping	115510	77,8	90,2	8,2	34,60	1,58	25,77
3	1283	Helsingborg	115418	333,5	95,0	18,6	28,26	1,45	25,70
3	2480	Umeå	103151	44,5	89,0	7,0	46,57	1,10	19,46
3	1281	Lund	97638	226,6	94,3	31,2	46,82	1,25	19,46
3	1583	Borås	96214	105,1	89,6	10,3	33,06	0,77	25,28
3	2281	Sundsvall	94328	29,4	84,1	9,7	34,25	1,51	22,60
3	2180	Gävle	90308	56,3	92,7	10,7	34,86	1,07	28,72
3	0484	Eskilstuna	88261	80,5	87,6	9,9	32,92	2,32	31,14
3	1380	Halmstad	84005	82,5	89,3	10,3	37,14	2,45	26,25
3	0181	Södertälje	82986	122,9	90,2	27,0	29,88	0,77	34,34
3	1780	Karlstad	79559	68,2	88,9	14,4	36,64	1,26	20,35
3	2482	Skellefteå	74122	10,8	77,8	5,0	33,18	2,51	30,34
3	1180	Kristianstad	73794	59,0	81,3	13,5	38,51	4,38	26,07
3	0780	Växjö	73436	43,9	83,8	12,4	34,77	1,97	23,69
3	2580	Luleå	71491	39,6	89,1	9,8	36,93	1,02	23,36
3	1080	Karlskrona	60302	57,8	79,1	12,3	43,46	2,21	24,62

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kommun	Befolk- ning		Tätorts- grad	Utpend- ling	Nattbefolkning 96		
			1998	Inv/km2 1998	1995	1995	Off. tjänst	Jord o skog	Indu- stri
4	2582	Boden	29415	6,8	84,6	16,7	55,96	1,91	13,76
4	2280	Härnösand	26790	25,2	78,1	20,8	50,00	1,57	18,32
4	0686	Eksjö	17391	21,7	76,6	19,1	45,89	4,84	23,12
4	1637	Karlsborg	7433	17,2	76,4	25,0	45,37	3,80	26,73
4	2583	Haparanda	10617	11,6	76,9	12,7	45,11	2,43	22,80
4	2380	Östersund	59088	26,6	86,3	8,6	42,84	1,95	17,37
4	2514	Kalix	18557	10,3	79,3	10,7	41,92	3,24	28,06
4	2080	Falun	54542	26,6	82,0	14,3	41,04	1,82	23,20
4	2460	Vännäs	8667	16,2	68,1	40,0	41,01	4,14	22,31
4	2183	Bollnäs	27560	15,1	67,6	15,5	40,52	4,90	25,17
4	1580	Vänersborg	36291	56,6	78,5	37,7	40,49	2,50	28,30
4	2082	Säter	11469	20,0	62,3	44,9	40,40	5,76	25,87
4	1485	Uddevalla	49001	76,4	76,4	20,1	39,55	1,56	22,60
4	1781	Kristinehamn	25352	33,9	83,2	17,0	39,17	2,62	30,16
4	1981	Sala	21907	18,7	68,4	27,8	38,35	5,65	26,24
4	2083	Hedemora	16450	19,6	73,6	21,1	38,21	5,05	32,13
4	1884	Nora	10494	16,9	76,7	35,1	38,17	2,53	31,81
4	0584	Vadstena	7735	42,2	77,6	33,6	37,85	6,00	25,56
4	1267	Höör	13781	47,0	72,0	47,4	37,82	4,27	25,87
4	2560	Älvsbyn	9277	5,4	72,3	18,4	37,75	4,24	26,76
4	2581	Piteå	40553	13,1	82,5	14,9	37,50	2,41	28,24
4	1081	Ronneby	29056	35,1	74,3	24,3	37,28	2,69	28,16
4	0880	Kalmar	59101	61,8	87,8	13,7	37,02	2,88	22,75
4	2062	Mora	20629	7,3	82,3	10,4	36,96	3,00	28,85
4	2401	Nordmaling	7934	6,4	54,7	31,3	36,72	5,49	30,81
4	0883	Västervik	38885	20,8	80,2	8,2	36,71	4,37	32,06
4	1784	Arvika	26643	16,1	62,9	11,2	36,57	3,06	32,41
4	1761	Hammarö	14156	250,0	92,5	56,5	36,49	0,56	29,04
4	2184	Hudiksvall	38021	15,2	70,2	8,0	36,45	3,27	30,46
4	1683	Skövde	49437	73,0	84,3	13,7	36,42	2,14	32,58
4	2282	Kramfors	22730	13,3	65,7	15,3	36,14	4,42	29,46
4	1286	Ystad	25835	73,3	79,3	24,3	36,05	5,59	23,71
4	2182	Söderhamn	28549	26,9	77,9	10,4	35,91	2,18	33,68
4	0192	Nynäshamn	23140	64,9	81,1	42,9	35,84	1,07	28,02
4	1785	Säffle	17198	14,1	64,7	14,2	35,68	5,27	33,01
4	0486	Strängnäs	28969	39,4	76,4	33,8	35,23	2,31	30,72
4	1885	Lindesberg	24197	17,5	72,3	17,5	35,03	4,49	36,42
4	1680	Mariestad	24261	40,2	74,9	21,4	34,97	3,18	34,93
4	2101	Ockelbo	6319	5,9	62,4	30,4	34,94	6,37	33,35

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kom- mun	Befolk- ning 1998	Inv/km2	Tätorts-	Utpend-	Nattbefolkning 96		
					grad 1995	ling 1995	Öff. tjänst	Jord o skog	Indus- stri
5	0617	Gnosjö	10140	24,0	76,2	15,8	15,98	1,03	65,40
5	0662	Gislaved	30120	26,4	80,6	12,8	18,74	1,84	56,52
5	1165	Perstorp	7051	44,1	79,7	17,5	20,62	2,13	56,04
5	1060	Olofström	14649	37,4	78,1	18,5	22,97	2,15	54,43
5	1552	Tranemo	12073	16,3	73,6	23,6	21,43	3,43	52,14
5	1560	Bengtsfors	11290	12,7	69,3	8,4	27,14	2,61	52,13
5	0862	Emmaboda	10098	14,7	71,4	14,5	23,72	2,70	51,60
5	1315	Hylte	10673	11,2	65,4	18,5	26,05	3,39	51,39
5	1860	Laxå	6812	12,1	79,3	14,9	24,42	3,14	51,12
5	2104	Hofors	11191	27,2	80,3	12,1	26,46	1,91	50,01
5	0760	Uppvidinge	10097	8,5	72,5	16,7	24,86	5,00	49,70
5	0767	Markaryd	10334	19,9	73,4	17,5	24,05	2,53	47,66
5	1907	Surahammar	10795	31,4	92,9	38,6	26,38	1,12	47,45
5	0761	Lessebo	8677	21,2	87,5	30,7	26,13	1,54	46,72
5	1982	Fagersta	12975	48,0	89,3	13,0	28,15	0,85	46,53
5	0665	Vaggeryd	12383	14,9	75,3	25,0	25,39	3,64	45,86
5	0562	Finspång	22349	21,1	81,7	18,5	28,93	3,21	45,75
5	0881	Nybro	20334	17,2	76,9	17,6	26,80	3,15	45,74
5	1260	Bjuv	13939	121,2	92,0	44,3	21,40	2,87	45,61
5	1764	Grums	9942	25,8	72,5	30,9	27,60	2,38	45,44
5	1162	Bromölla	12242	74,3	83,1	42,0	28,36	2,92	45,44
5	1762	Munkfors	4484	31,6	81,7	15,0	30,31	2,04	45,11
5	0481	Oxelösund	11346	337,0	98,7	26,8	26,27	0,24	45,10
5	1862	Degerfors	11079	28,7	83,9	38,1	31,01	2,24	44,49
5	1883	Karlskoga	32269	68,5	91,6	12,0	27,77	1,04	44,17
5	1643	Gullspång	6253	20,0	68,1	21,2	28,63	4,74	43,96
5	0781	Ljungby	27467	15,7	68,7	9,7	29,59	3,86	43,34
5	1661	Götene	13500	33,3	61,2	32,4	25,66	5,75	43,09
5	1121	Östra Göinge	14726	33,9	78,3	34,5	28,74	3,81	43,04
5	1960	Kungsör	8239	40,7	78,2	47,0	30,23	2,99	42,37
5	1962	Norberg	6363	15,1	78,5	43,0	31,09	2,28	42,30
5	1662	Tibro	10943	49,8	81,6	28,5	28,28	2,58	42,18
5	1760	Storfors	4971	12,6	62,7	42,9	31,15	3,72	41,93
5	1581	Trollhättan	52406	127,4	89,9	15,6	29,43	1,00	41,70
5	2181	Sandviken	38432	33,0	86,8	14,4	29,27	2,14	41,62
5	1137	Örkelljunga	9577	29,7	69,1	31,5	25,77	4,11	41,49
5	1904	Skinnskatteberg	5045	7,6	63,0	39,7	32,26	4,50	41,35
5	1881	Kumla	18900	91,8	84,3	42,6	27,70	1,88	41,34
5	0882	Oskarshamn	27005	25,8	83,2	8,9	30,52	1,90	41,24
5	1782	Filipstad	12316	8,0	80,3	11,6	30,76	3,02	41,19
5	1163	Osby	13281	23,0	74,6	31,8	25,49	2,57	41,16
5	0861	Mönsterås	13451	22,6	72,1	29,4	28,05	4,39	41,16
5	1167	Åstorp	12960	139,5	91,3	50,0	23,71	3,01	41,11
5	0683	Värnamo	31668	25,9	77,8	13,0	26,94	2,18	41,07
5	2061	Smedjebacken	12346	13,0	71,5	33,7	30,59	2,72	41,04
5	1984	Arboga	14105	43,5	82,5	22,9	29,12	2,35	41,01
5	1562	Lilla Edet	13213	41,6	62,1	49,1	27,71	1,72	40,92
5	0685	Vetlanda	27332	18,1	75,1	12,9	27,71	5,08	40,79
5	1685	Tidaholm	13099	25,1	71,6	19,5	30,00	6,14	40,69
5	1863	Hällefors	8424	8,5	76,1	14,7	33,16	2,97	40,35
5	0860	Hultsfred	15926	14,1	82,2	14,3	31,46	4,50	39,99
5	1730	Eda	8884	10,8	50,1	20,3	28,88	4,44	39,65
5	1983	Köping	25564	42,1	82,9	17,5	29,22	3,30	39,53
5	0319	Älvkarleby	9063	43,5	89,0	43,2	31,24	0,83	39,50
5	1864	Ljusnarsberg	6001	10,4	75,6	22,7	32,69	2,15	39,34
5	1961	Hallstahammar	15681	91,6	88,6	33,6	29,32	2,37	39,29

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kom- mun	Befolk- ning 1998	Inv/km2 1998	Tätorts- grad 1995	Utpend- ling 1995	Nattbefolkning 96		
							Off. tjänst	Jord o skog	Indu- stri
6	0885	Borgholm	11498	17,0	43,4	24,1	31,50	13,30	17,23
6	0512	Ydre	4223	6,2	48,9	43,3	31,38	12,41	30,15
6	1160	Tomelilla	12514	31,4	63,5	39,0	28,31	12,36	27,41
6	1265	Sjöbo	16487	33,3	57,0	42,4	28,65	10,88	27,98
6	0509	Ödeshög	5816	13,5	54,9	34,1	27,48	10,78	32,73
6	1214	Svalöv	12846	32,9	65,2	52,7	30,92	10,68	32,34
6	1660	Vara	16485	23,5	53,0	22,7	26,64	9,77	34,49
6	1266	Hörby	13728	32,5	53,7	44,2	32,98	9,76	24,73
6	1602	Grästorp	6040	22,8	50,8	47,8	33,55	9,54	30,85
6	1381	Laholm	22882	25,8	65,2	30,3	28,93	8,99	30,08
6	1603	Essunga	5896	25,0	44,3	39,5	29,31	8,74	36,71
6	0513	Kinda	10322	9,1	63,7	28,7	31,73	8,72	31,40
6	0840	Mörbylånga	13624	20,4	66,7	43,8	33,42	8,60	22,90
6	1181	Simrishamn	19844	50,4	70,8	20,7	34,72	8,38	23,89
6	1168	Båstad	14244	65,3	69,3	34,2	27,57	8,36	25,61
6	0834	Torsås	7639	16,3	53,0	26,9	31,25	8,34	35,24
6	0980	Gotland	57791	18,4	57,2	4,9	38,01	8,18	21,19
6	0604	Aneby	6953	13,4	61,9	35,1	31,72	7,90	32,49
6	1561	Mellerud	10206	19,9	57,8	24,6	29,52	7,77	34,53
6	1917	Heby	13748	11,8	60,6	37,0	31,23	7,61	31,36
6	2409	Robertsfors	7559	5,8	45,3	29,3	34,68	7,59	32,56
6	0560	Boxholm	5559	10,5	69,2	35,4	26,58	7,38	42,51
6	1663	Töreboda	10081	18,5	56,7	32,8	28,97	7,36	36,73
6	1507	Färgelanda	7269	12,3	51,9	31,3	30,46	6,97	38,30
6	1814	Lekeberg	7089	15,2	41,4	58,0	31,18	6,87	28,72
6	1566	Herrljunga	9618	19,2	55,0	25,5	27,69	6,86	40,66
6	0563	Valdemarsvik	8586	11,7	61,5	26,7	30,35	6,85	34,31
6	0821	Högsby	6783	9,0	66,3	28,8	32,05	6,83	36,96
6	1686	Falköping	31789	30,0	71,4	20,1	32,36	6,80	31,29
6	0360	Tierp	19980	12,9	63,3	25,6	30,43	6,70	36,82
6	1435	Tanum	12152	13,4	39,3	21,5	30,39	6,59	24,10
6	2121	Ovanåker	12999	6,9	62,0	13,0	29,54	6,57	38,24

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kommun	Befol- ning 1998	Inv/km2 1998	Tätorts- grad 1995	Utpend- ling 1995	Nattbefolkning 96		
							Off. tjänst	Jord o skog	Indu- stri
7	2506	Arjeplog	3575	0,3	64,1	11,3	31,14	5,12	25,82
7	2510	Jokkmokk	6412	0,4	73,3	9,2	34,00	4,28	28,66
7	2422	Sorsele	3323	0,4	47,2	10,0	38,32	7,32	25,10
7	2463	Åsele	3845	0,9	63,9	10,9	34,95	9,94	26,13
7	2421	Storuman	7314	1,0	53,5	13,2	36,63	5,19	24,02
7	2521	Pajala	7848	1,0	45,6	12,6	43,71	7,31	20,16
7	2462	Vilhelmina	8279	1,0	49,0	11,1	36,89	5,36	19,50
7	2361	Härjedalen	11790	1,0	57,5	7,8	34,14	6,46	21,42
7	2039	Ålvdalen	8093	1,2	71,8	14,6	34,49	6,46	26,53
7	2425	Dorotea	3492	1,2	49,9	14,9	35,35	6,13	31,93
7	2505	Arvidsjaur	7546	1,3	74,6	10,7	38,57	4,85	21,03
7	2321	Åre	9930	1,4	46,1	16,9	29,86	6,47	18,02
7	2313	Strömsund	14825	1,4	53,9	9,5	37,35	8,08	21,48
7	2326	Berg	8364	1,5	28,7	21,9	34,65	9,42	21,95
7	2513	Överkalix	4419	1,6	51,4	10,2	39,77	7,59	24,26
7	2403	Bjurholm	2813	2,1	37,7	30,3	34,12	14,88	21,87
7	2305	Brücke	7990	2,3	47,1	25,5	39,44	9,08	20,29
7	2309	Krokom	14558	2,3	49,1	40,1	40,03	7,07	23,23
7	2404	Vindeln	6289	2,4	58,2	22,8	38,71	8,55	26,33
7	2481	Lycksele	13549	2,4	72,6	8,9	43,86	4,56	20,95
7	2418	Malå	3866	2,4	65,9	21,8	29,86	4,40	37,71
7	2518	Övertorneå	5962	2,5	57,2	12,0	45,75	6,10	18,05
7	2303	Ragunda	6598	2,6	43,5	17,5	35,41	9,53	28,27
7	2023	Malung	11124	2,7	73,6	8,1	28,73	4,76	28,40
7	2417	Norsjö	4960	2,8	53,7	17,8	30,98	4,51	37,83
7	1737	Torsby	14346	3,4	44,5	10,1	40,74	6,90	24,84
7	2260	Ånge	11729	3,8	59,5	12,7	30,40	5,84	26,20
7	2161	Ljusdal	20373	3,8	57,7	10,8	36,03	6,80	23,67
7	2034	Orsa	7222	4,1	78,9	36,5	38,16	6,20	24,27
7	2283	Sollefteå	23285	4,3	60,6	9,1	45,15	5,84	20,03
7	2021	Vansbro	7505	4,8	61,5	12,7	32,73	5,62	38,61

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kom- mun	Befolk- ning		Tätorts- grad	Utpend- ling	Nattbefolkning 96		
			1998	Inv/km ² 1998			1995	1995	Off. tjänst
8	2284	Örnsköldsvik	57115	8,9	74,0	5,0	29,78	2,49	37,13
8	1383	Varberg	52367	60,0	72,1	15,3	31,57	4,47	28,19
8	0188	Norrälje	51266	25,6	58,8	26,3	34,20	2,85	25,71
8	1183	Hässelholm	49261	38,6	78,6	22,9	34,70	3,92	29,60
8	0480	Nyköping	48979	34,5	81,8	20,1	33,76	3,08	23,84
8	2081	Borlänge	48180	82,2	90,1	17,7	31,42	1,16	31,30
8	0583	Motala	42687	43,3	84,1	18,1	31,69	2,95	37,34
8	1382	Falkenberg	39112	35,1	72,4	15,9	28,93	6,26	30,82
8	1287	Trelleborg	38037	111,5	79,9	31,4	29,53	3,85	30,08
8	1282	Landskrona	37347	266,3	92,4	25,8	30,25	2,25	33,41
8	1681	Lidköping	36827	53,5	76,0	19,6	33,67	4,55	32,98
8	1182	Ängelholm	36638	86,7	80,3	33,8	34,88	4,24	23,01
8	0381	Enköping	36328	30,8	67,0	30,2	33,70	5,33	25,49
8	1582	Alingsås	34824	73,1	76,8	33,7	34,26	1,62	25,58
8	0191	Sigtuna	33816	103,3	85,9	39,6	26,58	0,85	18,15
8	1563	Mark	33283	35,4	64,7	29,5	30,31	2,85	35,04
8	0483	Katrineholm	32790	32,2	80,0	15,0	34,51	3,98	35,15
8	1082	Karlshamn	31097	63,3	82,0	9,6	31,87	1,76	35,45
8	0682	Nässjö	30111	32,2	83,3	19,1	30,45	3,06	32,82
8	1285	Eslöv	28500	67,6	78,5	37,8	30,85	4,94	35,60
8	2085	Ludvika	27477	18,3	88,6	12,9	32,33	1,49	37,16
8	0586	Mjölby	25757	46,8	79,9	31,5	29,85	4,34	35,09
8	2584	Kiruna	25269	1,3	90,0	4,4	33,08	0,58	32,28
8	1261	Kävlinge	23975	156,5	90,3	61,6*	31,35	2,05	29,87
8	2084	Avesta	23267	37,8	79,6	12,9	29,93	2,59	38,83
8	1284	Höganäs	22722	158,0	88,3	43,2	28,43	3,63	29,73
8	1584	Ulricehamn	22480	21,4	66,3	26,7	29,24	4,88	36,18
8	0382	Östhammar	22120	15,2	66,7	24,1	28,83	5,38	37,64
8	2523	Gällivare	21376	1,3	86,9	6,8	36,86	0,99	30,75
8	1415	Stenungsund	20002	78,9	72,1	43,7	25,03	0,99	37,53

*I Kävlinge kommun är det vanligaste utpendlingsmålet Lund.

Kom- mun- typ	Kom- mun- kod	Kommun	Befolk- ning		Tätorts- grad 1995	Utpend- ling 1995	Nattbefolkning 96		
			1998	Inv/km2 1998			Off. tjänst	Jord o skog	Indu- stri
9	0764	Alvesta	19387	19,9	67,2	33,5	26,79	4,47	35,20
9	1682	Skara	18592	42,3	74,4	27,5	29,90	4,93	33,31
9	2262	Timrå	18377	23,4	82,1	49,3	30,83	2,12	30,15
9	0687	Tranås	17966	44,5	85,5	13,9	28,39	3,17	35,62
9	0482	Flen	17091	23,8	75,2	24,7	31,18	5,91	34,78
9	1083	Sölvesborg	16588	89,1	77,6	32,1	28,26	6,34	35,82
9	1861	Hallsberg	16232	24,9	76,7	38,6	30,36	3,72	36,40
9	1166	Klippan	16087	42,7	73,2	36,3	30,60	4,90	34,64
9	0884	Vimmerby	15816	13,9	73,1	17,3	27,53	5,43	36,93
9	0765	Älmhult	15708	17,6	68,0	13,5	22,14	2,70	33,10
9	2029	Leksand	15532	12,7	69,8	24,2	34,66	2,96	23,59
9	1484	Lysekil	15227	72,5	75,9	19,7	32,74	1,53	35,60
9	1421	Orust	15085	38,8	37,8	44,7	30,35	2,74	33,11
9	1783	Hagfors	14828	8,1	66,8	15,4	31,84	3,53	37,30
9	1419	Tjörn	14680	87,7	60,3	51,8	27,69	0,91	32,61
9	0763	Tingsryd	13915	13,3	60,0	23,1	29,37	5,84	38,06
9	0582	Söderköping	13820	20,6	61,5	53,3	33,14	5,14	27,13
9	1766	Sunne	13747	10,6	46,1	19,2	31,82	5,72	29,18
9	1585	Åmål	13103	27,2	79,0	20,9	33,29	2,10	37,96
9	0561	Åtvidaberg	12368	18,1	77,9	35,2	29,73	4,37	38,57
9	1715	Kil	12046	33,5	73,5	47,4	32,84	2,37	31,19
9	1882	Askersund	11911	14,5	64,5	33,9	33,11	4,80	37,05
9	1763	Forshaga	11887	33,9	80,1	54,4	34,34	2,16	29,17
9	0684	Sävsjö	11626	17,1	73,5	19,6	29,32	5,40	38,95
9	2031	Rättvik	11096	5,7	66,9	25,5	34,12	4,43	25,97
9	1565	Svenljunga	10933	11,8	60,5	33,8	26,44	5,19	38,36
9	1486	Strömstad	10891	22,6	61,9	14,0	30,89	3,11	22,51
9	2132	Nordanstig	10884	7,9	48,7	34,9	34,68	4,93	32,36
9	1430	Munkedal	10737	16,9	57,4	36,8	33,52	5,37	29,58
9	1527	Vårgårda	10724	25,0	48,2	42,7	28,36	4,38	38,89
9	2026	Gagnef	10300	13,3	73,7	44,1	34,59	3,45	31,46
9	0488	Trosa	10023	48,2	82,2	49,6	27,22	1,36	36,74
9	1765	Årjäng	9819	6,9	44,9	11,3	30,52	4,77	33,83
9	0461	Gnesta	9714	21,1	66,6	52,7	32,62	4,34	27,13
9	0428	Vingåker	9697	26,2	66,8	36,4	32,77	4,41	37,82
9	1427	Sotenäs	9655	69,1	83,4	21,8	27,23	1,49	38,99
9	1623	Habo	9556	28,9	72,7	49,4	29,58	3,75	36,55
9	1684	Hjo	9009	30,2	73,4	33,8	29,70	6,15	38,15
9	0140	Nykvarn	7729	39,6	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.
9	1622	Mullsjö	7312	36,4	87,3	38,9	28,58	2,70	37,85
9	1504	Dals-Ed	5133	7,1	57,6	26,1	29,45	5,07	38,99

Bilaga 2: Tabellsammanställning av andel kvinnor och medelålder

I det följande redovisas fyra tabeller som sammanställer andel kvinnor i olika kommunala uppdrag och kommungrupper, samt medelåldern för olika uppdragsinnehavare efter kön, kommuntyper och parti.

Tabell A Andel av förtroendeuppdrag, uppdrag som ledamot, ersättare, ordförande, vice ordförande och ledamot av kommunfullmäktige som innehas av kvinnor (procent).

Kommungrupp	Andel kvinnor					
	Förtroende- uppdrag	Ledamot	Ersättare	Ordförande	Vice ordförande	Kommun- fullmäktige
<i>Storstäder</i>	45	45	46	39	43	47
<i>Förortskommuner</i>	40	39	42	40	34	41
<i>Större städer</i>	43	42	44	39	42	44
<i>Off. tjänstekommuner</i>	40	39	41	39	35	41
<i>Industrikommuner</i>	39	38	41	36	35	41
<i>Landsbygdskommuner</i>	39	38	41	29	32	41
<i>Glesbygdskommuner</i>	40	39	42	32	38	41
<i>Mellankommuner</i>	39	38	40	30	32	42
<i>Småkommuner</i>	39	37	41	24	30	40
<i>Samtliga kommuner</i>	40	39	42	28	35	41

Tabell B Medelålder på innehavarna av uppdrag som ledamot, ersättare, ordförande, vice ordförande och ledamot av kommunfullmäktige efter kön (medelvärde).

Parti	Medelålder					
	Totalt	Ledamöter	Ersättare	Ordförande	Vice ordförande	Kommun- fullmäktige
<i>Kvinnor</i>	49	50	48	52	52	48
<i>Män</i>	51	52	50	55	54	51
<i>Samtliga</i>	50	51	49	54	53	50

Tabell C Medelålder på innehavarna av uppdrag som ledamot, ersättare, ordförande, vice ordförande och ledamot av kommunfullmäktige (medelvärde).

Kommungrupp	Medelålder					
	<i>Totalt</i>	<i>Ledamöter</i>	<i>Ersättare</i>	<i>Ordförande</i>	<i>Vice ordförande</i>	<i>Kommunfullmäktige</i>
<i>Storstäder</i>	49	49	48	51	51	47
<i>Förortskommuner</i>	51	52	50	55	54	51
<i>Större städer</i>	49	50	47	53	51	49
<i>Off. tjänstekommuner</i>	51	51	49	54	54	50
<i>Industrikommuner</i>	50	51	49	54	53	50
<i>Landsbygdskommuner</i>	50	51	49	54	54	51
<i>Glesbygdskommuner</i>	50	50	49	54	54	50
<i>Mellankommuner</i>	50	52	49	54	54	51
<i>Småkommuner</i>	50	51	49	54	54	51
<i>Samtliga kommuner</i>	50	51	49	54	53	50

Tabell D Medelålder inom partierna på innehavarna av uppdrag som ledamot, ersättare, ordförande, vice ordförande och ledamot av kommunfullmäktige (medelvärde).

Parti	Medelålder					
	<i>Totalt</i>	<i>Ledamöter</i>	<i>Ersättare</i>	<i>Ordförande</i>	<i>Vice ordförande</i>	<i>Kommunfullmäktige</i>
<i>Vänsterpartiet</i>	45	46	45	49	47	45
<i>Socialdemokraterna</i>	50	51	49	54	53	50
<i>Miljöpartiet</i>	48	48	47	50	54	47
<i>Centerpartiet</i>	50	51	48	55	54	50
<i>Folkpartiet</i>	53	54	52	56	55	53
<i>Kristdemokraterna</i>	49	50	49	51	50	50
<i>Moderaterna</i>	48	53	50	55	55	51
<i>Övriga</i>	51	53	51	53	51	52
<i>Samtliga</i>	50	51	49	54	53	50

Tidigare publicerade rapporter i CEFOS serie

- Behovsbudgetering. Nya budgetprinciper i kommuner.* Cecilia Bokenstrand, 1/1993
Självständighet eller statsbundenhet. Den kommunalideologiska idédebatten 1962–1974.
Urban Strandberg, 2/1995
- Finansieringsanalysens dimensioner. Teori och kostnader.* Pär Falkman och Stefan Pauli,
3/1995
- Utveckling och tillämpning av ekonomistyrning i en decentraliserad kommunal
organisation. Problem och möjligheter vid förändringsarbete – en fallstudie
om ekonomistyrning.* Lennart Jansson, 4/1995
- Risk Management and Health Care.* Per-Johan Horgby, 5/1995
- Skolchefers arbete. Om chefskap och styrning inom skolsektorn.* Anna Cregård, 6/1996
- Distributive Justice and Cooperation in Asymmetric Social Dilemmas.* Daniel Eek,
7/1996
- Kontakter och förankring. En studie av kommunstyrelsens ordförande.* Petter Wrenne,
8/1997
- Nära nyheter. Studier om kommunaljournalistik.* Kent Asp, Bengt Johansson och
Larsåke Larsson, 9/1997
- Quality and Efficiency in Health Care Production.* Mattias Lundbäck. 10/1998
- I skuggan av ett kommunalråd eller hur ett kommunalråd själv kan hamna i skuggan.*
Petter Wrenne, 11/1998
- Tunnelbygget genom Hallandsås: Lokalsamhällets dilemma.* Åsa Boholm, Ragnar
Löfstedt och Urban Strandberg, 12/2000.

